

תּוֹשַׁח
IJAR
SIVAN
רוֹשׁ חֹדֶשׁ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Obřadní síň v Mikulově je jednou ze dvou zachovalých staveb Maxe Fleischera u nás.
(Foto Stanislava Vrbkové, 2006. K článku na str. 17.)

TEREZÍNSKÁ TRYZNA

Letos se terezínská tryzna koná v neděli 21. května 2006 v 10 hodin na Národním hřbitově v Terezíně. Po skončení tryzny, na níž promluví ředitel památníku Terezín J. Munk a premiér ČR J. Paroubek a zazní křesťanská a židovská modlitba, se od 14.00 v terezínské jízdárně uskuteční zajímavé představení. V rámci Pražského jara tu zazní Verdiho Requiem jako vzpomínka na legendární provedení Rafaela Schächtera. Diriguje Murry Sidlin. Koncert je doplněn projekcí s autentickými výpověďmi osob, které prošly terezínským ghettem. Vstupenky na koncert si můžete objednat u paní Kohoutové na tel. 257 310 414 (jsou zdarma, ale je nutné si je objednat).

Dopravu autobusem zajišťuje Terezínská iniciativa. Prosíme všechny zájemce, aby se včas přihlásili buď v sekretariátu TI, nebo telefonicky, tel. č. 222 310 681.

Odjezd autobusu i mikrobusu je 21. 5. v 8.30 z ulice Na Florenci (zadní trakt bývalého Odeonu).

ŘEDITEL LAUDEROVÝCH ŠKOL JMENOVÁN

Dne 23. března se konal konkurz na místo ředitele Lauderových škol. Přihlášeni byli tři kandidáti. Vlastní konkurzní řízení probíhalo od 14.00 do 17.00. Na každého kandidáta byla celá jedna hodina na pohovor, kdy měl doplnit a rozvinout základní body své písemně předložené koncepce a odpovědět na dotazy členů komise.

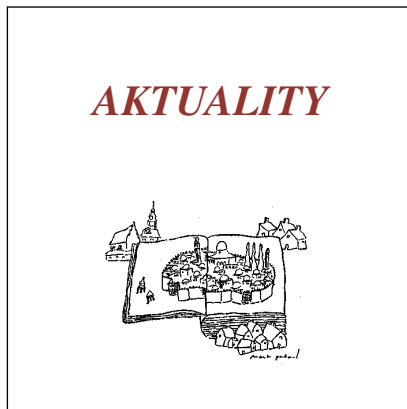
Konkurzní komise pak tajným hlasováním volila vítěze konkurzu. Stala se jím Mgr. Kateřina Dejmalová (z 11 členů komise ji všichni doporučili, 9 hlasů ji dalo na 1. místo, 2 hlasy na 2. místo). Na základě výsledků konkurzního řízení ji konkurzní komise doporučila Radě Lauderových škol při ŽOP na funkci ředitele LŠ. Rada, která zasedala následně, pak v tajném hlasování (kdy při počtu 7 členů Rady LŠ dva byli nepřítomni), přijala výsledkem 4:1 doporučení konkurzní komise a 23. března 2006 rozhodla jmenovat ředitelkou Lauderových škol při ŽOP Mgr. Kateřinu Dejmalovou.

Dne 24. března 2006 se k tomuto jmenování písemně vyjádřil výkonný viceprezident Nadace RONALDA S. LAUDERA dr. George Bán, který svým podpisem potvrdil souhlas Nadace R. S. LAUDERA se jmenováním Mgr. Dejmalové do funkce ředitelky Lauderových škol při ŽOP.

*PhDr. Jana Kohnová, Ph.D.,
předsedkyně Rady LŠ*

SERVITUS NABÍZÍ LETNÍ TÁBORY

Vydáváme se opět „po stopách historie hledat budoucnost“ v památnících, sociálních projektech, na židovských hřbitovech, při setkáních, rozhovorech a tematicky zaměřených letních táborech. Tyto akce se konají např. v Minsku, kde se ve stanovém táboře u jezera setkají postižení lidé s nepostiženými a budou se zabývat mimo jiné tématem diskriminace postižených v Bělorusku. Nebo

v nejděle pořádaném táboře ASF v Normandii (St. Jean), který v létě oslaví 30 let existence a kde dobrovolníci pomáhají místním statkářům. Nebo na táboře v Ekne/Levanger, prvním v Norsku, jehož tématem bude okupace Norska a práce v památníku Falstad.

Letní tábory ASF mají za cíl aktivně vystupovat proti antisemitismu a rasismu, proti pracovnímu extremismu, xenofobii a diskriminaci. K tomu slouží dialog s lidmi z různých zemí, kultur, generací nebo sociálních vrstev. Jde o to zažít, co nás spojuje nebo odlišuje, společně pracovat, učit se, diskutovat a bavit se.

Táborů se můžete účastnit od 18 let (pouze 2 jsou určeny pro mládež od 16-ti let – památníky Lichtenburg a Ahrensböck v Německu). Komunikačním jazykem je němčina nebo angličtina (cca polovina účastníků a vedoucí mluví oběma těmito jazyky). Účastnický poplatek je 60 euro (pro lidi bez příjmu 40 euro – platí pro studenty, seniory, nezaměstnané apod.). Přihlašovat se můžete do obsazení míst (volná místa najdete v přehledu táborů ve sloupci pro zahraniční účastníky). Program letních táborů naleznete na www.asf-ev.de/sommerlager. Přehled táborů, přihlášku a počet volných míst si můžete přečíst v německém nebo anglickém jazyce. Je možné přihlásit se on-line, nebo si stáhnout informační brožuru v PDF (pouze německy), příp. si o ni napsat na naši adresu SERVITUS, Vladislavova 12, 110 00 Praha 1.

ULOUPENÉ PŘEDMĚTY V NIZOZEMSKÉ SBÍRCE

Od roku 2001 probíhá v Nizozemsku rozsáhlé restituční řízení týkající se kulturních předmětů, které jsou součástí takzvané NK sbírky. Tyto předměty byly během druhé světové války odcizeny původním vlastníkům, kteří příslušeli k pronásledované skupině obyvatelstva. Sbírkou čítá 4217 uměleckých děl, která byla zčásti židovským vlastnictvím. Každý, kdo je přesvědčen o svém oprávněném nároku na některé dílo z této sbírky, může v rámci restitučního řízení podat do 4. dubna 2007 žádost o restituci k nizozemskému státu. Informace o tom, jak podávat žádost o navrácení předmětů, je dostupná na internetové adrese www.minocw.nl.

V případě dotazů se můžete obrátit na Velvyslanectví Nizozemského království

v Praze, Gotthardská 6/27, 160 00 Praha 6 – Bubeneč. Kontaktní osobou je paní Hilde Jansen, kulturní atašé, tel. 00420 233 015 200, fax: 00420 233 015 254.

DOPIS FŽO A ŽOP HALÓ NOVINÁM

Vážená paní šéfredaktorko,

v Haló novinách ze dne 21.4.2006 byla na str. 7 uveřejněna fotografie s následujícím textem. „Synové vězňů, kteří jsou roky žalářováni v izraelských koncentracích, upozorňují, spoutání řetězy, na trudný osud svých otců při demonstraci, která se konala začátkem týdne v palestinském městě Gaza. Židovský stát vězní dlouhodobě v kobkách přes 8000 Palestinců.“

Vzhledem k charakteru Vašeho listu a ladění jeho příspěvků k problematice konfliktu na Blízkém východě nepovažujeme za nutné vést na toto téma jakoukoliv věcnou diskusi. Od listu Vašeho typu ji v nejmenším neočekáváme. Považujeme však za nezbytné důrazně protestovat proti tvrzení, že existují „izraelské koncentráky“. Označení „koncentrák“ – koncentrační tábor – je termínem, který sugeruje, že izraelský režim je srovnatelný s nacistickým, že si vůči svým odpůrcům počíná stejně jako kdysi nacisté vůči Židům. Tato fakticky neobhajitelná narážka je nejen hrubým výpadem proti jedinému demokratickému státu v celé blízkovýchodní oblasti, ale především cynickou urážkou těch, kdo byli v nacistických koncentracích vězněni. Mnozí z těchto lidí žijí právě v Izraeli. Jako představitelé komunity, jež ve svých řadách rovněž sdružuje mnoho bývalých obětí nacistických koncentračních táborů, protestujeme proti takovým urážkám. Je jen typické, že vaše nepřímé srovnávání Izraele s nacistickým režimem souzní s obdobnými vyjádřeními krajní neonacistické pravice. Jenom se tím potvrzuje, že mezi stoupenci totalitních názorů at zleva či zprava není až tolik rozdílů.

Obracíme se na Vás se žádostí o zveřejnění tohoto dopisu.

*Jiří Daniček, předseda FŽO
František Bányai, předseda ŽOP*

OBSAH:

- Nový statut Federace ŽO 3**
- Lag baomer 4–5**
- Rozhovor s kanadskou socioložkou Alenou Heitlingerovou 6–7**
- Finkelsteinova argumentace nenávisti 8**
- Da Ponte v Novém světě 9**
- Bruno Schulz v obrazech, textech a vzpomínkách 10–11**
- Mazal tov!**
- Židovské svatební obřady 12–13**
- K. E. Sidon: Proč si Rudi barvil vlasy (26. března zemřel Rudolf Vrba) 14–15**
- Tragédie smíšených manželství 16–17**
- Média 18**
- Izrael: Mandát pro hranici 19**
- Zprávy, kulturní pořady, informace 21–24**

V březnu uplynul rok od ustavující schůze rady Federace židovských obcí v ČR, na které byly – se značným zpožděním – zvoleny orgány federace pro současné volební období. Tehdy se v souvislosti s vleklou krizí v pražské židovské obci (která skončila až předčasnými obecními volbami v listopadu 2005 a trvala celých 18 měsíců) ukázalo, jak důležitou roli je schopna FŽO plnit. Ukázalo se, že je tu nejen proto, aby zastupovala židovskou pospolitost jako celek, ale že také dokáže účinně přispět k řešení tam, kde partikulární zájmy mají tendenci převážit nad základními zájmy židovské pospolitosti v České republice jako celku. Byli jsme svědky snah předat rozhodování o vnitřních záležitostech obcí i celé federace státním orgánům a zejména – prostřednictvím celé řady žalob – soudům. Ty ovšem shodně konstatovaly, že v souladu se Základní listinou práv a svobod, kterou Česká republika respektuje jako součást svého právního řádu, nejsou kompetentní rozhodovat v záležitostech, které patří pod svrchovanost církví a náboženských společností, které v ČR působí.

REVIZE

Současně se ukázalo, jakou důležitost mají v životě obcí i federace – zejména v krizových obdobích – stanovy a statuty, jimiž se ve své praxi řídí. Zejména během krize v pražské obci, která otrásla mnoha iluzemi o tom, že vzájemná solidarita daná tradicí a společným osudem bude vždy základem pro dohodu a případný kompromis, se z jednotlivých článků stanov konstruovaly nejrůznější, často zcela protichůdné interpretace. Zjistilo se, že tam, kde jdou stranou základní záměr a tendence, které se stanovy snaží formulovat, a přistupuje se k nim pouze na základě jejich formální analýzy, objevují se v jejich textu různé nesrovnalosti, drobné či větší protimluvy, které dávají možnost dvojího výkladu. V důsledku toho se pak na shromážděných a jednáních zdlohavě řeší procedurální a technické záležitosti na úkor skutečných problémů a jejich podstaty.

Proto Rada federace na svém zasedání 26. září 2005 rozhodla, že současný Statut FŽO v ČR, skládající se ze stanov FŽO v ČR, vzorových stanov židovské obce a volebního řádu pro volbu orgánů židovských obcí v ČR, bude podroben revizi. Byly také stanoveny termíny: jednotlivé návrhy nejprve posoudí komise k tomu účelu zřízená (do konce r. 2005), komise předá návrh k projednání Prezidiu FŽO (do 31. 3. 2006). Poté bude postoupen Radě, která se k němu vyjádří (do 30. 6. 2006).

Výsledky práce komise a Prezidia byly předloženy Radě federace na jejím zasedání 5. dubna letošního roku. O zásadních návrzích se hlasovalo s tím, že schválené návrhy budou zapracovány do statutu, o kterém se bude hlasovat na červnovém zasedání jako o celku. Došlo k celkem osmi hlasováním s následujícím výsledkem.

JAK SE HLASOVALO

1/ Návrh na zrušení funkce vrchního zemského rabína. Hlasování – přítomno 32, pro 8, proti 24, zdržel se 0 – návrh přijat nebyl.

2/ Návrh rozšířit směry judaismu ve FŽO – dosavadní ustanovení o směrech judaismu se doplňuje na směry ortodoxní, konzervativní a reformní. Hlasování – přítomno 32, pro 29, proti 2, zdržel 1 – návrh schválen.

3/ Zachování či zrušení virilního členství rozděleno na dvě části:

NOVÝ STATUT FEDERACE ŽIDOVSKÝCH OBCÍ V ČR

a) tajemník FŽO je virilním členem orgánů FŽO s hlasovacím právem. Hlasování – přítomno 31, pro 16, proti 8, zdrželo se 7 – návrh schválen.

b) vrchní zemský rabín je virilním členem orgánů FŽO s hlasovacím právem. Hlasování – přítomno 31, pro 16, proti 9, zdrželo se 5 – návrh schválen.

Disputace židovských učenců, dřevoryt 16-17. století.

4/ Návrh na vytvoření kolegia rabínů, po jednom za každý směr, zastoupený ve FŽO. Hlasování – přítomno 29, pro 23, zdrželi se 3, proti 3 – návrh schválen.

5/ Návrh na vytvoření arbitráže FŽO. Hlasování – přítomno 29, pro 29, proti 0, zdržel se 0 – návrh jednomyslně schválen.

6/ Návrh na vytváření zásad pro vznik nových židovských obcí – podmínky: 3 roky činnosti, 40 členů, dodržování principů směru judaismu, ke kterému se hlásí. Hlasování – přítomno 27, pro 21, proti 0, zdrželo se 6 – návrh schválen.

7/ Návrh na sankci pozastavení členství ve FŽO.

Podán protinávrh: pozastavení a zrušení členství ve FŽO (dvoustupňově). Hlaso-

vání o protinávrhu – přítomno 27, pro 16, proti 7, zdrželi se 4 – schválen protinávrh.

TO HLAVNÍ

Výsledky hlasování můžeme shrnout do dvou skupin. První skupina, do které patří body 1 a 3, fixuje současný stav. Návrhy na to, aby v orgánech FŽO i ŽO zasedali s hlasovacím právem pouze volení členové, a nikoliv tedy – jak je ustálenou praxí – i rabíni a tajemníci, nezískaly potřebnou podporu. Proti argumentu demokratické volby stál

argument potřebné kontinuity (u tajemníka) a statutu náboženské společnosti (u federace a obcí). Ještě větším rozdílem hlasů byl odmítnut návrh na zrušení funkce vrchního zemského rabína. Většina se přiklonila k názoru, že federace potřebuje být v náboženském smyslu

reprezentována jednou osobností, kterou je tradičně právě vrchní zemský rabín.

Druhou skupinu tvoří návrhy, které přinášejí do statutu FŽO podstatné změny. Nejdůležitějším je bezesporu bod 2, který – bude-li statut definitivně schválen – umožní členství ve federaci i obcím, které se přihlásí k reformovanému judaismu. A s tím úzce souvisí bod 4, ve kterém se zakotvuje vznik tříčlenného kolegia rabínů při FŽO, ortodoxního, konzervativního a reformovaného. Tito rabíni budou k dispozici těm obcím, jež vlastního rabína nemají, podle směru, který si konkrétní obec většinově vybere. Současně bude halacha toho kterého směru, reprezentovaná příslušným rabínem kolegia, také kritériem členství pro každou obec podle směru, ke kterému se přihlásí. V tomto smyslu by FŽO ráda uzavřela rámcové smlouvy s vrcholnými institucemi jednotlivých směrů tak, aby se na ně mohla v případě nejasností obracet se žádostí o konzultaci.

Bod 5 – vznik arbitráže poskytuje nástroj k řešení sporů a sporných situací a úzce souvisí s bodem 7. Pokud má být statut FŽO respektován a rozhodnutí, která z arbitráže vyjdou, realizována, je třeba, aby existovala možnost sankce. Tu stanovuje právě bod 7 pozastavením a – ve zcela výjimečných případech ukončením – členství. Bod 6 pak řeší otázku, kterou stávající statut vůbec nezná, vznik nové ŽO a její uznání ze strany FŽO.

V současné době se pracuje na návrhu novelizovaného statutu, který je zároveň revidován po stránce technicko-formulační. Výsledkem by měl být dokument, který otevře obcím, pokud si to budou přát, možnost hlásit se k reformovanému judaismu a pomůže jim řešit problémy členství u uchazečů, kteří neodpovídají nárokům konzervativní halachy.

Nový statut by už neměl obsahovat místa, která umožňují dvojí výklad, neměl by mít žádné technické nedostatky. Ovšem to hlavní, dobrou vůli a odpovědnost k dědictví judaismu, které bychom měli nepoškozeně předat dalším generacím, ty musíme vložit do stanov při jejich užívání a výkladu my sami.

JIRÍ DANÍČEK, předseda FŽO v ČR

TAJEMSTVÍ LAG BAOMER

Jeden z nezáhadnějších svátků hebrejského kalendáře je Lag baomer, třiatřicátý den počítání omeru mezi svátky Pesach a Šavuot. I když přichází jako vítaný odpočinek od dnů smutku, které mu předcházejí (a dle některých zvyklostí po něm i následují), jako velmi hektický den pro obřadní síně a svatebčany, jeho původ je opředen tajemstvím.

Náš právní kodex (Šulchan aruch chajim 493,1) zaznamenává, že 24 000 studentů slavného rabiho Akivy zahynulo v období mezi Pesachem a Šavuot, buď během morové epidemie, nebo při povstání Bar Kochby, a že o Lag baomer neumírali. Což ale skutečnost, že během jednoho dne nikdo nezemřel, ospravedlňuje národní oslavy, během nichž se konají hromadné výpravy k hrobu rava Šimona bar Jochaje a výrostci pořádají mohutné ohňostroje?

Chaim Josef David Azulaj, známý pod akronymem Chida, tvrdí, že Lag baomer je datem smrti Šimona bar Jochaje, což by vysvětlovalo všechny ty oslavy kolem jeho hrobu. Podle naší mystické tradice mu v poslední den jeho života Všemohoucí zjevil Svatý Zohar. A Šir – pražský vrchní rabín a známý historik 19. století Šlomo Jehuda Leib Rapoport – navrhuje, že Lag baomer je den, kdy rav Šimon bar Jochaj opustil jeskyni, což signalizovalo, že zemřel římský císař Hadrián a skončila strašlivá Hadriánova perzekuce rabi Akivových žáků po nezdařeném Bar Kochbově povstání.

K interpretaci oslav Lag baomeru jako dne, kdy rabi bar Jochaj opustil jeskyni, bych rád dodal několik slov. Talmud zaznamenává rozhovor mezi žáky rabiho Akivy: jeden rabín chválil Řím pro jeho tržiště, lázně a mosty, druhý mlčel a rav Šimon prohlašoval, že díky mostům byly uvalené na obyčejné lidi neúměrné daně a tržiště že napomáhají prostituci. Rabín, který chválil Řím, ziskal pak za odměnu ministerský post, ra-

LAG BAOMER

bín, který byl zticha, byl poslán do exilu a rav Šimon odsouzen k smrti.

Rav Šimon se synem uprchli do jeskyně v Pekiin, kde zázračně vyrostl fíkovník a vytryskl pramen vody. Díky nim přeživali. Zůstali tu dvanáct let, ponoření do studia Tóry. Teprve když jim prorok Eliáš oznámil, že římský císař

Jeruzalém. Foto Karel Cudlín, 2006.

zemřel a jeho zlovolný edikt je zrušen, vyšli z jeskyně. Spatřili rolníka, jak obdělává půdu. „Jak jsi mohl opustit věčný svět Tóry a zabývat se prchavým světem zemědělství?“ kritizoval ho rav Šimon a z očí mu vyšlehl plamen, který nebohého muže už už strávil. „Vyšel jsi z jeskyně, abys ničil můj svět!“ zazněl hlas Všemohoucího. „Vrať se do jeskyně, odkud jsi přišel!“ Vrátili se a zůstali v ní dalších dvanáct měsíců. Když se znovu objevili, byl právě páteční soumrak a spatřili téhož muže, teď už starce, jak běží se dvěma snítkami myrty. „Jedna je na znamení ,pamatuj na šabat,

že ti má být svatý‘, a ta druhá pro ,dodržuj šabat, že ti má být svatý‘,“ vysvětlil jim. A tak se vrátili na svět v míru.

Je zřejmé, že stařec je poučil, že i zemědělská práce může mít svatý význam, neboť větvičky myrty mohou být použity pro okrášení šabatového stolu, a že každá oblast materiálního světa musí být během šesti pracovních dní povznášena, abychom byli schopni dodržovat svatý šabat.

Talmudický příběh tu ovšem nekončí. Rav Šimon se rozhodl, že když byl zázrakem zachráněn před smrtí a podařilo se mu v jeskyni přežít, měl by něco „napravit“ na důkaz vděku Všemohoucímu. Všiml si, že když praotec Jákob přežil střet s Ezauem (předchůdcem Říma), také se snažil napravovat své město – zakládal v něm tržiště, stavěl lázně, nechával razit peníze. Tedy přesně tytéž věci, kvůli kterým rav Šimon před třinácti lety haněl Řím. Rav Šimon

se tedy rozhodl pro svůj způsob nápravy: šel a očistil pozemek pochybného statusu, tedy vnímaný jako nečistý.

Rav Šimon pochopil základní princip: svatost nevzniká oddělením nedokonalého světa od Tóry, ale tím, že se učení Tóry stává součástí každodenního běhu. Skutečná svatost znamená jít na pochybné místo a očistit je. A to je pro mě hlavně posláním učení Šimona

Bar Jochaje a svátku Lag baomer.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila am.)

MĚSÍC IJAR

Měsíc ijar bychom mohli nazvat měsícem „historickým“. Zvraty, kterými židovský lid v průběhu historie prošel, postupně měnily povahu měsíce. Původně byl obdobím spojujícím Pesach a Aceret (Šavuot), tedy východ z Micrajim a darování Tóry na Sinaji, což jsou pro existenci židovského národa dvě nejdůležitější události. Byl obdobím radosti a příprav na karavany přinášející do

Jeruzaléma první úrodu a první plody, které dozrály od konce zimy. To vše v atmosféře jarního rozkvětu.

Po zničení druhého Chrámu se ijar začal barvit smutkem a truchlením – máme na mysli především smrt dvaceti čtyř tisíc žáků rabiho Akivy, kteří zemřeli, protože „neměli úctu jeden k druhému“. Jejich smrt je spojena s událostmi, ke kterým došlo asi šedesát let po zničení Chrámu: při těžkých bojích, které ukončily povstání Bar Kochby, byly v Erec Jisrael zabity statisíce Židů. V čele stoupenců povstání stál rabi Akiva, o němž Rambam v této souvislosti píše jako o „panoši krále Ben Koziby [tj. Bar Kochby]“. Potlačení vzpoury bylo národním traumatem, mimo jiné i kvůli mesiášské vizi, která byla se jménem Bar Kochby spojována. Jako projev smutku nad smrtí žáků rabi Akivy je zvykem se v tomto období neholit, nestříhat si vlasy a neženit se, a to až do Lag baomer (letos je to 16. května), kdy Akivovi žáci přestali umírat.

Od rozšíření křesťanství bylo období měsíce ijaru v evropských zemích po celou dobu trvání galutu třísněno krví. Křesťanský svátek Velikonoce, symbolizující zmrtvýchvstání Ježíše, častokrát vedl k pronásledování Židů jejich křesťanskými sousedy. Významnou událostí zaznamenanou i v halaše jsou křížácké výpravy v 11. století, jejichž následky nejhůře nesly především obce v Porýní. Židé odmítali přestoupit ke křesťanství, a byli proto hromadně vražděni. Dnes říkáme tfilu Av Ha-Rachamim, která vznikla ve Wormsu na jejich památku.

V období ijaru docházelo všeobecně k vysokému počtu pogromů. Na osmý den Pesachu v roce 1389 došlo k velikému pogromu i v Praze.

Během šoa byli Židé vražděni ve všech ročních obdobích, nicméně vraždění maďarských Židů na samém konci války rovněž připadá na toto období.

Historickými zvraty se ijar stal opět obdobím, ve kterém vynikají dvě velice důležité události pro obnovení existence Izraele v jeho zemi – *Jom Haacma'ut* a *Jom Jerušalajim*, tj. Den nezávislosti a Den Jeruzaléma. Obě symbolizují novou etapu v životě národa, který se vrátil do své země ze čtyř koutů světa. Doufejme, že se tyto dny stanou opět obdobím radosti, naděje a vykoupění. *Chadeš jamejnu ke-kedem*, „obnov naše dny jako dříve“. **RAV MENACHEM KALCHHEIM**

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – květen 2006

Staronová synagoga

28. 4.	pátek	1. den Roš chodeš ijar začátek šabatu	19.57 hodin
29. 4.	sobota	šabat Roš chodeš TAZRIA-MECORA 3M 12,1-15,33 hf: Iz 66,1-24 mincha 19.45 hodin konec šabatu	21.12 hodin
2. 5.	úterý	JOM HAZIKARON – bohoslužba	19.30 hodin
3. 5.	středa	JOM HAACMAUT	
5. 5.	pátek	začátek šabatu	20.08 hodin
6. 5.	sobota	ACHAREJ-KEDOŠIM 3M 16,1-20,27 hf: Am 9,7-15 mincha konec šabatu	19.55 hodin 21.25 hodin
12. 5.	pátek	Pesach šeni začátek šabatu	20.19 hodin
13. 5.	sobota	EMOR 3M 21,1-24,23 hf: Ez 44,15-31 mincha konec šabatu	20.05 hodin 21.38 hodin
16. 5.	úterý	LAG BAOMER	
19. 4.	pátek	začátek šabatu	20.28 hodin
20. 5.	sobota	BEHAR-BECHUKOTAJ 3M 25,1-27,34 hf: Jr 16,19-17,14 mincha konec šabatu	20.15 hodin 21.50 hodin
25. 5.	čtvrtek	předvečer Dne Jeruzaléma – bohoslužba	19.30 hodin
26. 5.	pátek	DEN JERUZALÉMA začátek šabatu	20.37 hodin
27. 5.	sobota	šabat erev Roš chodeš BAMIDBAR 4M 1,1-4,20 hf: 1S 20,18-42 mincha konec šabatu	20.25 hodin 22.01 hodin
28. 5.	neděle	Roš chodeš sivan	
1. 6.	čtvrtek	předvečer Šavuot	20.44 hodin
2. 6.	pátek	1. DEN ŠAVUOT začátek šabatu	20.45 hodin
3. 6.	sobota	šabat 2. den Šavuot MAZKIR hf: Abk 3,1-19 mincha konec šabatu	11.00 hodin 20.30 hodin 22.11 hodin

V sobotu ráno a o svátcích bohoslužba od 9.00 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední den šachrit (ranní modlitba) v 8.00 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin,
maariv (večerní modlitba) 19.30 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Páteční večerní bohoslužby ve 20.00 hodin.
Šabatové a sváteční bohoslužby vždy od 9.00 hodin.*

Španělská synagoga

(Bejt Praha)

Každý pátek kabalat šabat v 19.00 hodin.

VE STÍNU HOLOCAUSTU A KOMUNISMU

Rozhovor s kanadskou socioložkou Alenou Heitlingerovou

Alena Heitlingerová se narodila v Praze roku 1950. Po sovětské okupaci odešla do emigrace. Vystudovala sociologii ve Velké Británii, od roku 1975 přednáší sociologii na univerzitě Trent v Kanadě, v letech 1985–1988 a 1995–1998 zde byla vedoucí katedry. Napsala řadu odborných knih, v nichž se mj. zabývá postavením žen, srovnáváním a rolí zdravotnických profesí v socialistickém státě a na Západě, zabezpečením péče o rodinu a děti a migrací v bývalém Československu, Sovětském svazu, Kanadě, Velké Británii, Austrálii a postkomunistické České republice. Svou poslední studii věnovala zkušenostem českých a slovenských Židů narozených v poválečném Československu.

Alena Heitlingerová je vdaná a má dva dospívající syny.

Jméno vašeho otce je pro generaci dnešních šedesátníků pojmem. Ti mladší ho ale už neznají. Mohla byste o něm něco říci?

Otec se narodil roku 1913, dětství prožil v Opavě. Stal se sionistou, byl členem Techelet Lavan, což bylo sionistické hnutí zaměřené na skauting, a rok předtím, než odjel do Palestiny, pracoval v Praze na Sochnutu. Tenkrát Němci emigraci Židů podporovali, proto otec dostal ještě koncem roku 1939 povolení vyjet. V Palestině žil v kibucu Givat Chajim a roku 1942 vstoupil do československé armády. S ní odjel do Británie, byl u Dunkerque a jinde. Se západní armádou se také vrátil do Československa.

Vyprávěl doma o svých válečných zkušenostech?

Jako většina lidí, kteří prošli válkou, o nich moc nemluvil. Občas se zmínil o armádě i o Palestině, ale život tam ho trochu zklamal, vadily mu problémy s arabským obyvatelstvem. Nějak předvídal, že židovsko-arabské soužití bude velmi složité. Ale že se to nevyřeší dodnes, by ho asi nenapadlo. V padesátých letech pracoval nejprve v osídlovacím úřadu, ale raději sám odešel do výroby a pracoval jako dělník v ČKD, později na stavbách. Roku 1961 se stal tajemníkem pražské židovské obce a zároveň tajemníkem Rady ŽO, dnešní federace. Muselo ho schvalovat ministerstvo, ale vybral si relativně šťastné období: počátkem šedesátých let se politické poměry začaly uvolňovat. Důkazem je i fakt, že se mohly v Praze setkávat skupiny mladých

Židů, kteří se zajímali o své kořeny. Přednášky pro tyto mladé lidi organizoval otec a považoval je za svůj největší úspěch.

Kolik bylo těch mladých?

Zpočátku asi čtyřicet, postupně až sto. Scházeli se po kavárnách, po čase se obrátili na obec a žádali, aby se tu mohli scházet a vzdělávat. Tehdejší vedení obce – předseda RŽNO František Fuchs, předseda ŽOP Pavel Kolman a otec jako tajemník se za to začali velmi brát – si přálo mládež k zájmu o židovství a k obci přitáhnout. Po téměř dvouletém vyjednávání přednášky osobně povolil tehdejší ministr kultury Jiří Hájek.

Foto archiv A. Heitlingerové.

Otec ovšem musel každý rok posílat na ministerstvo jejich seznam a zprávu o tom, jak proběhly.

Kdy se začalo přednášet?

První přednáška proběhla v prosinci 1966 a přednesl ji vrchní rabín Feder. Byla moc krásná, jmenovala se „Kdo jsme a jací jsme“, což bylo přesně to, co jsme potřebovali vědět. My jsme sice o židovství měli zájem, ale mnozí z nás o něm nevěděli skoro nic.

Přednášky měly být dotovány z ciziny, to ale ministerstvo nepovolilo, a tak se věci ujali dobrovolníci. Přednášeli o tom, co kdo znal: František Fuchs o česko-židovském hnutí, Arnošt Lustig o svých cestách a knihách, Erich Kulka o holocaustu... Většinou šlo o témata z židovské historie a kultury, o náboženství hovořil hlavně Tomáš Salomon, který tehdy studoval na rabína v Maďarsku.

Přednášelo se každých čtrnáct dní v sobotu večer, v místnosti, kterou dodnes považujeme za svou – v sále radnice ve třetím patře. Od roku 1964 se tam konaly mládežnické oslavy Chanuky a Purimu. Na tu dobu rádi vzpomínáme a kvůli těmto vzpomínkám se sem rádi pravidelně vracíme na setkání „Děti Maislovky“. (K organizátorům našich setkání patřil i Karel Wiener, nedávný tajemník ŽOP.) Scházeli jsme se i jinde, svůj zájem o židovství jsme prožívali opravdu intenzivně. Potkat v Praze najednou víc Židů stejného věku bylo něco výjimečného a úžasného. Pamatuji se, že v gymnáziu Nad štolou se jich sešlo v jedné třídě sedm a všichni z toho byli vedle. Sedm Židů v jedné třídě!

Zachovaly se texty přednášek?

Z archivních dokumentů známe jen jejich názvy, ale není jisté, zda se všechny uskutečnily. Program se často měnil. Tradice se udržela i po šestidenní válce (1967), kdy se rozjela obrovská protizraelská kampaň.

Jak ovlivnila vaše společenství sovětská okupace?

Mnoho z nás emigrovalo. Mě k emigraci vlastně vyzvali rodiče. V srpnu 1968 jsem byla na prázdninách v Anglii a táta mi vzkázal, ať se nevracím, že on se rozhodl zůstat, ale že není důvod pro to, abych se vracela já. Díky obci jsem měla řadu kamarádů, kteří také odešli, a tak mi vlastně emigrace nepřipadala nijak tragická. V roce 1968 udělali v Anglii výjimku a uznali nám všem maturitu, kterou dosud cizincům neuznávali. Dostali jsme i stipendia. Anglicky jsem už trochu uměla a na podzim 1968 jsem začala studovat sociologii na univerzitě Kent v Canterbury. Na škole jsem byla jediná Češka, ale měla jsem dost známých mezi českými židovskými emigranty. Začátky byly těžké, mělo to však i výhody – už jako mladá jsem získala nezávislost, mohla jsem si dělat, co jsem chtěla. Začala jsem se zajímat o feminismus.

Navíc se mě ujala jedna londýnská rodina, která emigrovala ve třicátých letech do Anglie z Berlína – pamatovali si na své těžké začátky. Od nich jsem se konečně něco naučila o židovských svátcích, protože i když můj otec byl tajemník obce, doma jsme prakticky žádné svátky neslavili a nedodržovali.

Kolik lidí z vaší skupiny emigrovalo?

Odjela tak polovina účastníků přednášek, ale i přednášejících. Ale táta to táhl dál, duchodce nechávala StB většinou na pokoji. Dělal většinu přednášek sám až do roku 1974, kdy musel odejít z funkce.

Začali na ně chodit lidé mladší, často sourozenci té první vlny, většinu jich ani neznám. S otcovým odchodem přednášky skončily. Mladí se scházeli mimo obec, začali se intenzivněji zajímat o náboženství, sami se vzdělávali.

Publikovala jste několik knih – o postavení žen, o medicíně a demografické politice v socialismu, o ženách v Austrálii, Kanadě a Británii. Vaše poslední studie se zabývá židovským společenstvím. V jakém smyslu?

Studie vyjde knižně v červnu v nakladatelství Transaction v Americe a jmenuje se „Ve stínu holocaustu a komunismu, čeští a slovenští Židé od roku 1945“. Pojednává o zkušenostech tzv. druhé generace českých a slovenských Židů narozených po válce. Původně jsem se chtěla věnovat jen českým Židům, ale pak jsem se seznámila s Peterem Salnerem, předsedou bratislavské obce, který mi řekl, že to nestačí, protože většina rodičů druhé generace byla ze Slovenska.

Jak jste získávala data a informace? Kolik lidí se výzkumu zúčastnilo?

Mého výzkumu se zúčastnilo na 200 lidí: asi 80 ze Slovenska, zbytek z Čech a Moravy, zhruba polovina jsou emigranti. Informace jsem získávala pomocí podrobného dotazníku, ve skupinových a individuálních diskusích a z výzkumu ve státním archivu.

Lze nějak shrnout rozdíly mezi situací v Čechách a na Slovensku?

Lze například říci, že druhé poválečné generace na Slovensku a v Čechách jsou si mnohem podobnější než ty první: na Slovensku bylo víc věřících Židů a taky víc obcí. Během času se ale rozdíly stírají. Vysvětlují si to částečně tak, že v šedesátých letech, kdy byla dovoleno se legálně vystěhovat do Izraele, odešli nábožensky neaktivnější Židé, ze Slovenska ve větším počtu než z českých zemí. Tím se značně oslabil náboženský život. Mladí Slovinci se navíc stěhovali do Bratislavy a do Prahy.

Fakt, že náboženské citění je dnes v Čechách a na Slovensku značně oslabené, nedokážou západní židovské organizace pochopit. Sama nevím proč: intelektuální koncepce židovství je přece také důležitá. Na Západě se na nás dívali jako na chudáky, kteří pobývali v komunismu, kde nebylo možné žít nábožensky. Nebyla to úplná pravda. Náš židovský život byl více orientován na sionismus, na historii, na kulturu, na filosofii. Pokud jsme dodržovali svátky, tak spíš z tradice než ze skutečného náboženského hlediska.

Jak vám ve výzkumu vyšel vztah Židů ke státu, ke komunistické straně?

Toto byl problém spíš našich rodičů. Šedesát procent mých respondentů mělo rodiče ve straně, což je o něco málo víc, než byl průměr populace v zemi. Hlavní důvod, proč se naši rodiče stávali komunisty, byl jasný: vděk Sovětům za osvobození Terezína a Osvětími a víra v to, co komunisté slibovali – že vyřeší rasismus a antisemitismus a vybudují skutečně spravedlivou společnost. Jak slepá ta víra byla, si uvědomili brzy, o to větší pak bylo rozčarování. Z komunistické strany se ale báli odejít.

Vztah ke komunismu od sebe nejpodstatněji odlišuje generaci, která prošla holocaustem, a generace další. Hezky o tom píše Eduard Goldstücker ve svých vzpomínkách. Byl si vědom toho, že vztah jeho vrstevníků ke komunistické straně nemůžou ti mladší pochopit a že ani on sám to vlastně už nechápe – že mu připadá, jako by jeho život prožil někdo jiný. My jsme se v komunismu narodili, s tím jsme už nemohli nic dělat, ale rozhodně jsme ho neobdivovali. Dospívali jsme v době uvolnění – a pak přišla sovětská invaze.

Co vás ve výsledcích výzkumu nejvíce překvapilo?

Že v naší tzv. druhé generaci trvá nezájem o náboženství nejen v tradičně sekulárních Čechách, ale i na Slovensku. A také, že se nijak neliší židovské osudy žen a mužů. V čase našich rodičů to tak nebylo: ženy například jen výjimečně vstupovaly do armády, zatímco podíl mužů židovského původu byl vysoký. Židé, kteří představovali 2,5 % obyvatel Československa, tvořili téměř polovinu naší exilové armády. O tom se nemluvilo, ale to bylo v intencích komunistické moci: zcela otevřený antisemitismus možný nebyl, zahaloval se do antisionismu nebo do naprostého mlčení o židovském osudu.

Zajímavé je také to, že asi třetina rodičů po válce před dětmi své židovství tajila, že děti se o svém původu dozvíдалy náhodou, často až když jim bylo kolem deseti jedenácti let. Strategie zatajování byly různé, ale úplné utajení se rodičům samozřejmě nemohlo podařit. Židovské rodiny se přece jen vždycky nějak lišily: tak například jsme neměli žádné příbuzné, rodiče občas používali výrazy z němčiny nebo jidiš... Vzpomínám, že jsem se hrozně divila, že mešuge není české slovo. Řekli mi to až ve škole.

Říkáte, že Židé u nás nemají zájem o náboženství: neplatí to jen o ortodoxním pojetí?

Ve své studii jsem se ptala i na náboženství. Lidé často tvrdí, že se cítí jako Židé, ale nedodržují téměř nic z toho, co tradice přikazuje. Jejich nezájem vysvětlují pojmy „symbolické náboženství“ a „symbolická etnicita“, což je spojeno s individualismem a představuje charakterický rys skoro všech moderních společností. Lidé si prostě vybírají jen to, co se jim hodí. Podřizovat se náboženským příkazům a omezovat si tak život, se většinou nehodí. Je otázka, do jaké míry lze takové „symbolické židovství“ přenášet na další generace. To ukáže čas.

Jak vy sama prožíváte nyní své židovství a co předáváte svým dětem?

Praktikuji pluralitní židovství, a tak ho i předávám svým synům.

Měli vaši vrstevníci zkušenosti s antisemitismem?

Ve skutečnosti to nebylo nijak hrozné. Většina lidí, kterých jsem se ptala, tu prožila šťastné dětství, mají na ně pěkné vzpomínky, jen malé procento prošlo traumatickými zkušenostmi. Zážitky s antisemitismem byly většinou náhodné – často v médiích, což děti zas tak nevnímají.

Mít něco společného s židovstvím znamenalo v šedesátých letech skoro příslušnost k opozici, protože stát byl antisemitický. Cítili jsme se jako taková konspirativní skupinka, ovšem bez většího rizika. Dodávalo nám to sebevědomí a někdy nám to nežidovští spolužáci dokonce záviděli. Třeba to, že na obec tehdy přišli zazpívat Gott nebo Matuška. Vyrovnat se s nějakým stigmatem pro nás nebylo zase tak obtížné.

Jaké máte v tomto smyslu zkušenosti z Kanady?

Osobně jsem tam antisemitismus nikdy nezažila, ale žiji v malém městě. Ve větších městech, kde jsou větší židovské komunity, občas k nějakému incidentu dojde. Kanadská oficiální politika podporuje tzv. multikulturalismus a tato politika celkem dobře funguje i v praxi.

Jak jste vnímala nedávné spory na pražské obci?

Pochopitelně jsem je sledovala a byla jsem ráda, když poslední volby krizi na obci vyřešily. Doufám, že jde o řešení opravdu trvalé.

Jak vidíte situaci na pražské obci dnes?

Na tuto otázku nedokážu jednoduše odpovédět. Zabývám se jí ve své knize, která, jak pevně věřím, vyjde časem i v češtině.

ALICE MARXOVÁ

FINKELSTEINOVA ARGUMENTACE NENÁVISTÍ

Na tzv. téma „průmyslu holocaustu“, tj. politického a ekonomického zneužívání genocidy Židů za druhé světové války, vyšly zatím na západě dvě knihy, které vzbudily větší zájem. Ta první je považována za kvalitní práci; napsal ji Peter Novick, jmenuje se „Holocaust v americkém veřejném životě“ a vyšla v New Yorku roku 1999. Ta druhá je Novickovým textem inspirována a do jisté míry s ním polemizuje. Jmenuje se „Průmysl Holocaustu, úvahy o zneužívání židovského utrpení“. Napsal ji Norman G. Finkelstein, který je v USA považován za nereseriozního autora. V češtině zatím vyšla jen ta druhá, navíc s doslovem, jehož obsah je stejně kontroverzní jako sama kniha. Ale o tom až dále.

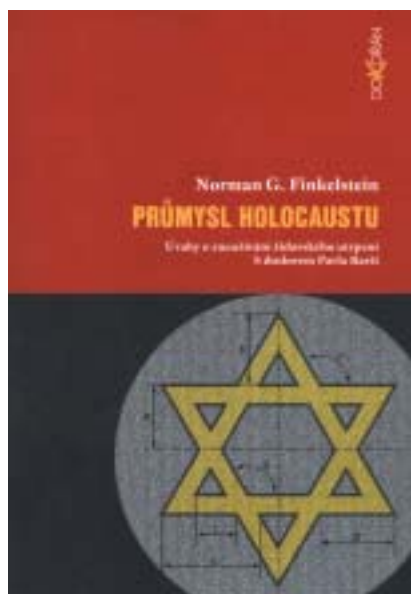
HOLOCAUST JAKO IDEOLOGIE

Norman G. Finkelstein se narodil roku 1953 židovským rodičům, kteří přežili varšavské ghetto a koncentráky v Osvětimi a Majdanku. Na tuto skutečnost se Finkelstein často odvolává a zaštituje se jí před svými kritiky. Dějinami holocaustu se před napsáním knihy nezabýval, vyučuje politickou teorii na City University v New Yorku, jeho hlavním oborem je arabsko-izraelský konflikt, přičemž je velkým kritikem izraelské politiky a zastánce palestinských zájmů. Kvůli holocaustu se poprvé veřejně angažoval roku 1997, v době kdy vyšla kniha D. Goldhagena „Hitlerovi ochotní katani“. Na tuto knihu napsal tvrdý odsudek (po čase publikovaný v knižní podobě) a Goldhagena obvinil z rasismu vůči Němcům. „Průmysl Holocaustu“ vyšel v USA roku 2001 a rychle následovala cizojazyčná vydání – v němčině, švédštině, polštině, arabštině, japonštině ad.

Finkelsteinovy úvahy se opírají o několik základních tezí: Holocaust (psáno s velkým písmenem) je ideologickým zobrazením nacistického holocaustu. Ideologie propagandistického Holocaustu je zneužívána Státem Izrael a americkými vlivnými skupinami k prosazování politických a ekonomických zájmů. Za druhé – americký židovský establishment začal s tímto Holocaustem nikoli po druhé světové válce, ale až koncem 60., a především počátkem 70. let minulého století, v době, kdy Američané začali Izrael považovat za strategického partnera a Holocaustu využívali jako omluvu pro izraelskou okupaci palestinských území. Za třetí – židovské utrpení zneužívají pro vlastní obohacení jednotlivci (trnem v oku je Finkelsteinovi hlavně Elie

Wiesel), mocné židovské a restituční organizace (především Claims Conference) a vůbec všichni, kdo pracují pro kampaň za odškodňování majetku uloupeného Židům v době nacistismu. Celý odškodňovací proces je mu podezřelý: tvrdí, že mnozí, kdo odškodnění dostali, „vůbec žádnými oběťmi nebyli“, a naopak, ti, co je dostat měli, je „dostali nepřímo nebo dílem náhody“.

Finkelstein není považován za popírače holocaustu. Vždyť jím prošli sami jeho rodiče. Nicméně některé jeho úvahy popíračům přivrhávají – například ta o počtu lidí, pro něž na počátku jednání se zástupci německého průmyslu žádala Claims Conference odškodnění. Finkelstein dochází svými výpočty k závěru, že válku by v takovém případě musely přežít tři miliony

věžňů a říká: „Konečné řešení bylo podle dnešního standardního posuzování vysoce účinným průmyslovým vyvražďováním. Ale jestliže, jak uvádí průmysl Holocaustu, statisíce Židů přežily, nemohlo být konečné řešení zdaleka tak účinné. Muselo se jednat o náhodnou záležitost – přesně tak, jak namítají popírači holocaustu. *Extrémy se přitahují.*“

ARGUMENTACE NENÁVISTÍ

Hlasy, které říkají, že utrpení Židů je zneužíváno pro osobní publicitu jednotlivců nebo obohacování, zaznívají v Americe, v Izraeli a v západní Evropě již léta. První, kdo to konstatoval, byl údajně bývalý izraelský ministr zahraničí Abba Eban svou trpkou poznámkou o tom, že „neexistuje lepší

kšeft než kšeft ze šoa“. Neustále připomínání prožitého utrpení se často mění v balast a vyvolává v mladších generacích lhostejnost, v horším případě averzi k tématu (především v Německu, kde mimochodem Finkelsteinova kniha vyšla v nákladu 130 000 výtisků). Proto se hledají nové cesty, jak mladším lidem holocaust přiblížit: na konkrétních individuálních osudech, využíváním autentických svědectví, dokumentů. Finkelsteinova kniha ovšem žádný návod na to, jak holocaust prezentovat či jak s ním zacházet (či nezacházet), nepředkládá. Místo toho shromažďuje „důkazy“ o tom, jak se kdo v rámci „průmyslu Holocaustu“ provinil, a prezentuje je nevybíravým, skutečně nenávistným jazykem. „Oprávněné otázky, pochybný tón“ označuje jeho dikci americký Magazín Salon. Tímto způsobem své vývody již předem zpochybňuje. Navíc (jak dokládají recenze v západním tisku) se při obžalobě často trefuje vedle: fakta překrucuje či mění jejich obsah, vytrhává citáty z kontextu nebo cituje přímo lživě a často lpí na marginálních nepresnostech, jichž se dopustili jeho protivníci. Finkelstein nevybíravě kritizuje židovské restituční instituce a jejich kampaň za získání peněz z „mrtvých kont švýcarských bank“. Samotnou existenci těchto kont, skutečnost, že je švýcarská bankéři sami nepřiznali, nijak nekommentuje. Finkelsteinovou „noční můrou“ je Claims Conference, již našel za marnotratného rozhazování peněz určitých bývalých vězňů. Nikde ovšem nepsí, že v padesátých letech minulého století nebylo odškodnění přeživších žijících v poválečném komunistickém bloku možné nikoli z nedostatku dobré vůle na straně bývalého západního Německa (a Claims Conference), ale z důvodů politických – existovala důvodná obava, že komunistické režimy by peníze oprávněným příjemcům vůbec nepředaly. Mnohokrát (a velmi hrubě) napadá v knize Elieho Wiesela, jako „nejzkušenějšího dvorního dodavatele mystifikace zposvátnění holocaustu“; přitom neřekne, že se angažuje v boji za lidská práva pronásledovaných na celém světě, a nejen Židů. Když Goldhagenovu tezi o holocaustu, jenž se dle něj mohl uskutečnit díky přispění i „obyčejných Němců“, označuje za „standardní dogma Holocaustu“, ani se nezmiňuje o rozsáhlé diskusi, která se po vydání Goldhagenovy knihy v odborných kruzích a v médiích vedla. Za základní autobiografické knihy z doby šoa prohlašuje knihy Nabarveny ptáče od J. Kosiňského a knihu Fragmenty od B. Wilkomirského. Přitom zcela opomíjí autentické a umělecky závažné výpovědi Prima Leviho, deníkové záznamy Anny Frankové či deníky Victora Klemperera.

(pokračování na str. 11)

DA PONTE V NOVÉM SVĚTĚ

Výstava ve vídeňském Židovském muzeu

Opery *Figarova svatba*, *Don Giovanni* a *Così fan tutte* patří dodnes ke stálému repertoáru operních domů na celém světě a jméno jejich skladatele zná každé dítě. Jméno libretisty Lorenza Da Ponteho však upadlo do zapomnění.

Lorenzo Da Ponte přišel na svět roku 1749 v ghettu severoitalského města Ceneda jako Emanuele Conegliano. Ve čtrnácti letech přestoupil s otcem a bratry ke křesťanství, o deset let později byl vysvěcen na kněze. Za své jméno vděčí biskupu Lorenzu Da Pontemu, který mu byl za kmotra a všemožně ho podporoval. V roce 1773 odešel do Benátek, kde vedl na kněze dosti nevázaný život (stal se mj. milencem bohaté měšťanky Angioly Tiepolové).

Když se o devět let později usadil ve Vídni, která za vlády Josefa II. platila za „město tolerance“, měl už církevní kariéru dávno za sebou. Vyučoval literaturu, psal poezii, a přestože s psaním libret neměl zkušeností, jmenoval ho císař básníkem tehdy znovu otevřeně italské opery v Burgtheatru. Pomohla mu přízeň dvorního skladatele Salieriho a divadelního ředitele hraběte Orsiniho-Rosenberga. Císař měl dobrý odhad: Da Ponte nakonec napsal celkem osmnáct libret, včetně už zmíněných tří pro Mozarta (jak je psal, popisuje ve svých memoárech, odkud přetiskujeme krátkou ukázkou). V říjnu 1787, když se připravovala premiéra *Dona Giovanniho*, pobýval na čas v Praze, ještě před premiérou se ale vrátil do Vídně.

Po smrti svého ochránce a mecenáše Josefa II. ztratil Da Ponte vliv ve vídeňském divadle a stále větší intriky ho brzy přiměly odejít z Vídně. V roce 1792 odjel do Londýna, kde se pokoušel o štěstí v místní italské opeře, nedařilo se mu však, a nakonec s dluhy následoval svou ženu a dceru do New Yorku. Žil tu pak 33 let až do své smrti roku 1838. Živil se jako obchodník s knihami a delikatesami a jako profesor italštiny. V zemi, která neměla stálou operní scénu, patřil k průkopníkům a zprostředkovatelům italské kulturní tradice, velice se angažoval pro literaturu i operu.

Evropa na Da Ponteho skoro zapomněla a je jen dobře, že mu nyní vídeňské Židovské muzeum připravilo reprezentativní výstavu. Výstava se zabývá též významem W. A. Mozarta pro vídeňské a rakouské Židy a postupuje dále v čase až po „arizaci Da Ponteho“ a „mozartovskou diasporu“. Během mozartovských oslav v roce 1941 byla osobnost Da Ponteho potlačena, díky svému italskému jménu

však nebyl zcela „vymazán“ – možná jako jediný libretista židovského původu. Pokud jde o Mozarta, přinesli rakouští hudebníci, kteří museli před nacisty po roce 1938 uprchnout do exilu, do nových domovských zemí svůj vlastní Mozartův obraz a do jisté míry tak ovlivnili další mozartovskou recepci.

Lorenzo Da Ponte, rytina podle N. Rogerse, Vídeň.

Expozice začíná a končí v New Yorku, kde Da Ponte ke konci života sepsal své memoáry. O své spolupráci s Mozartem v nich píše následující řádky:

Měl jsem za to, že je načase oživit svůj básnický vzlet, který jako by docela vyschl, když jsem psal pro Righiniho a Piticchia. Příležitost mi dali mí tři mistři, které jsem už pochválil, Martini, Mozart a Salieri, a všichni tři zároveň přišli požádat o libreto. Měl jsem je rád a vážil jsem si jich a ode všech tří jsem očekával odškodnění za předešlé prohry a jakýsi přírůstek své malé divadelní slávy. Uvažoval jsem, zda by nebylo možno uspokojit je všechny tři a napsat tři opery zároveň. Salieri ode mne nežádal původní drama. Napsal v Paříži hudbu k opeře Tarar, chtěl ji nyní změnit v drama s italským textem, a žádal tedy volný překlad. Mozart a Martini mi nechávali ve výběru volnou ruku. Zvolil jsem tedy pro Mozarta Dona Giovanniho, námět, který se mu nejmírně líbil. A pro Martiniho L'arbore di Diana (Dianin strom), protože jemu jsem chtěl poskytnout milý námět, vhodný pro jeho líbeznou melodii, které mluví k duši a jež málokdo dovede napodobit.

Když jsem tedy měl ty tři náměty, šel jsem k císaři, vyložil jsem mu svou myšlen-

ku a pověděl jsem mu o svém úmyslu napsat tři opery zároveň. „To nedokážete!“ odpověděl mi. „Třeba ne,“ řekl jsem nato, „ale pokusím se. V noci budu psát pro Mozarta a budu si přitom myslet, že čtu Dantovo Peklo. Dopoledne budu psát pro Martiniho a budu si představovat, že studuji Petrarku. K večeru budu psát pro Salieriho, a to bude můj Tasso.“ Moje přirovnání se mu velmi líbilo; a sotva jsem se vrátil domů, dal jsem se do práce. Sedl jsem si ke stolkou a vytrval jsem u něho dvanáct hodin bez přerušení. Láhev tokajského vpravo, kalamář uprostřed a krabičku sevillašského tabáku vlevo... Toho prvního dne, mezi tokajským vínem, sevillašským tabákem, kávou, zvonkem a mladou Múzou, jsem napsal dvě první scény z Dona Giovanniho, dvě scény z L'arbore di Diana a víc než polovinu prvního jednání z Tararu, jehož titul jsem změnil na Assur. Ráno jsem donesl ty scény svým třem skladatelům, kteří ani nemohli uvěřit, že je možné to, co na vlastní oči četli: a za šedesát tři dny obě první opery byly úplně hotovy a z té poslední více než dvě třetiny.

Neviděl jsem v Praze představení Dona Giovanniho, ale Mozart mi ihned psal o svém zázračném úspěchu a Guardasoni mi napsal tato slova: „Ať žije Da Ponte, ať žije Mozart! Všichni impresářiové a všichni virtuosové jim musí blahořečit. Dokud oni budou na světě, nebude nikdy divadelní bída.“ Císař mě dal zavolat, zahrnul mě vlídnou chválou, daroval mi opět sto tolarů a řekl, že velice touží vidět Dona Giovanniho. Mozart se vrátil, dal hned partituru kopistovi, který si pospíšil rozepsat party, protože Josef II. měl odjet.

Don Giovanni přišel na jeviště – a mám to říci? Nelíbil se! Všem kromě Mozarta se zdálo, že tam něco chybí. A tak se psaly předavky, měnily se árie a hrálo se znovu: a Don Giovanni se nelíbil. A co tomu říkal císař? „Ta opera je božská, je snad ještě krásnější než Figaro, ale není to sousto pro mé Vídeňany.“ Pověděl jsem to Mozartovi a ten se ani nerozmrzel a řekl: „Nechme jim čas, aby to strávili.“ Neklamal se. Staral jsem se, podle jeho přání, aby se opera často dávala; a s každým představením potlesk sílil a ponenáhlu i ti Vídeňáci se špatnými zuby jí přišli na chuť, pochopili její krásu a zařadili Dona Giovanniho mezi nejkrásnější opery, které se v operním divadle dávaly.

(Text Eva Jelínková, úryvek z Da Ponteho paměti přeložil Josef Kostohryz.)

LORENZO DA PONTE. Odchod do Nového světa. Jüdisches Museum Wien, Palais Eskeles, Dorotheergasse 11, A-1010 Wien. 22. Otevřeno 3.– 17. 9. 2006, po–ne 10–18, čt 10–20; www.jmw.at.

LABYRINT V RÁJI

Bruno Schulz v obrazech, textech a vzpomínkách

Není málo světových umělců, kteří ho obdivovali a někdy se jeho dílem nechali inspirovat: patří k nim Bohumil Hrabal, Srb

minulého století, na dobu „kdy se tu lidé učili polsky jen proto, aby si Schulzovy knížky mohli přečíst“.

Bruno Schulz, Setkání, olej na kartonu, 1920.

Danilo Kiš, Chorvat Stanko Andrić, Izraelec David Grossman, Američanka Cynthia Ozick a další; do jaké míry ovlivnil umělec ve své rodné zemi, ukazuje první část výstavy s názvem „V labyrintu Bruna Schulze“, již nedávno otevřeli v Polském kulturním středisku v Praze. Zaujme všechny, kdo hledají stopy života, textů a obrazů drohobyčského rodáka v díle jiných umělců a literátů. Pro ně výstava přinese jistě mnohá překvapení. Oproti tomu druhá část „labyrintu“, která bude přístupná od 11. května v Galerii Millennium (Tržiště 5/370, Praha 1) potěší zájemce, kteří se těší na – i mnoha laikům známé – Schulzovy kresby a grafiky.

V krásných gotických prostorách domu na Malém náměstí, zvaném „V ráji“, prezentuje svá díla přes dvacet předních současných polských umělců. Výstavu viděli již ve Varšavě, v Lodži, v Krakově, Lvově, Kyjevě a Oděse, vždy v různých variantách, jež se liší počtem exponátů. Pražská výstava patří bohužel k těm méně rozsáhlým. „Jsem ale opravdu rád, že se nám podařilo dostat obrazy do města, kde se narodil Franz Kafka, s nímž má Bruno Schulz mnoho společného,“ řekl při tiskové konferenci autor a kurátor výstavy Jan Bończa-Szabłowski, redaktor deníku Rzeczpospolita. Zavzpomínal na Prahu 70. a 80. let

a další texty u nás vyšly v relativně malém nákladu roce 1968 v nakladatelství Odeon; dalšího vydání se dočkaly až o dvacet let později). Výstava a katalog, které Bończa-Szabłowski připravil, ukazují Schulze jako jednoho z nejvýznamnějších umělců dvacátého století, který ovlivnil nejen spisovatele a malíře, ale také divadelníky, filmaře a hudebníky po celém světě.

DROHOBYČ V MODRÉ

Na první pohled zaujme na výstavě rozměrný panoramatický pohled na Drohobyč se synagogou a tančícími a hrajícími Židy, kteří se v ulicích města setkávají se Schulzovými oblíbenými drožkami či vznášejícími se obrovitými, spoře oděnými ženami a také se samotným Schulzem. Je to Drohobyč jako z rozjařeného vířícího snu, zaznamenaného v různých odstínech modré, takže je to spíše sen – přelud, vzpomínka.

Schulzovo rodiště je v každém případě tímto obrazem zachyceno skvěle. „Na Schulzovu tvorbu se dívám s jistou dávkou sentimentu, jako na svět, který již neodvolatelně pominul,“ říká autor obrazu Edward Dwurnik (1943). „Dnes už umělci nedokážou kreslit tak jako Bruno Schulz, Henri Matisse nebo Pablo Picasso. Schulz byl stoupencem renesančního pojetí kresby. S jistým humorem a jeho specifickými obsesemi. Tyto kresby jsou velmi osobní.“

Také další malíři využívají schulzovské motivy: jeho fascinaci ženami jako dominantními, nedostupnými tvory (Rafał Olbiński, Zdzisław Beksiński ad.); vidění lidí jako pitvorných a fantaskních bytostí v nereálném prostředí a neurčitelném čase (Franciszek Maśluszczak, Tadeusz Kantor) či snahu zobrazit napětí, tíseň, předtuchu záhuby (Igor Mitoraj). Podobně jako u Dwurnika vstupuje do některých obrazů sám Schulz (Janusz Kapusta) a jeho oblíbené postavy či objekty – drožky, ženy a drohobyčské ulice. Boj s každodenní realitou, neschopnost akce jako by vyjadřoval Stasys Eidrigevičius.

GENERACE V SCHULZOVĚ STÍNU

K výstavám byl vydán obsázný katalog. Zajímavé názory vybraných polských osobností, které Schulze hodnotí a formulují svůj vztah k němu, doplňuje několik dalších schulzovských studií, článků a vzpomínek pamětníků (Schulzovy neteře a jednoho z jeho žáků). Často zmiňovaným vztahem Kafka–Schulz se zabývá básník a esejista, nositel Nobelovy ceny Czesław Miłosz: „I když určitá podobnost mezi Kafkou a Schulzem skutečně existuje (jako například obsesivní přítomnost otce, který své fantaskní bytí končí v podobě švába), je Schulzův talent originální a jeho spřízněnost s pražským spisovatelem sahá mnohem hlouběji, než kam by mohly sa-

Tadeusz Kantor, Sen o infantce, 1989.

hat literární vlivy. Jak originalitu, tak sílu čerpal ze svého rodného městečka. Díky talentu zahalit ty nejobyčejnější věci pavučinou metafory dělá z prodavačů v otcově obchodě, ze služebné Adély i samotného otce mytologické bytosti, hrdiny bájí o existenci. Nikoli v ‚literatuře faktu‘, nýbrž v podivných Schulzových fantasmagoriích našlo židovské městečko svůj odraz, ačkoli byl pokřivený, vytvořený dutými a vypouklými zrcadly autorovy mysli. Jeho humor, intuice (udivující je obraz nejmodernější ulice Drohobyče – Krokodýlí ulice, která by stejně tak mohla být studií o lidském vyobcování v amerických velkoměstech), metaforické bohatství jazyka potvrzuje mínění mladých literátů ze třicátých let, kteří Schulze vychvalovali, i ocenění Polské literární akademie, která mu udělila Zlaté vavříny. Dnes je Schulz považován za jednoho z nejvýznamnějších světových prozaiků meziválečného období.“

(1915–1990). „Co bylo u Schulze jen předtuchou, má už u mne, obohaceného zkušenostmi doby, která Schulze zabila, konkrétní materiální podobu.“ Schulzův vliv na moderní polské umělce vyjadřuje Kantor přímo: „Celá naše generace vlastně dozrávala v Schulzově stínu.“

ŽIDOVSKÝ MLADÍK A FRESKY

V katalogu jsou zmiňována a zobrazena i Schulzova díla, o nichž se veřejnost dozvěděla nedávno: roku 1992 byla v Lodži vydražena jediná dosud nalezená olejomalba s názvem *Setkání, židovský mladík a dvě ženy v městském zákoutí* z roku 1920, která se stala majetkem Muzea literatury Adama Mickiewicze ve Varšavě (toto muzeum vlastní největší sbírku Schulzových prací na světě). Dále jsou to fresky, které Schulz maloval na rozkaz svého německého „ochránce“, gestapáka F. Landaua. Je to cyklus pohádkových bytostí – Sněhurka, princ, trpaslík, vozka,

Edward Dwurnik, Drohobyč. Z cyklu Cesty autostopem.

Halina Kasjaniuk se věnuje genealogii a symbolům v grafikách Bruna Schulze a nalézá Schulzovu inspiraci u Giorgiona, Tiziana, Velázquez, Maneta, Goyi a u evropských symbolistů a expresionistů.

„Byli tři a v každém z nich kolovala jiná krev,“ zní nadpis textu o vzájemném vztahu tří polských autorů – Bruna Schulze, Witolda Gombrowicze a Stanisława Ignace Witkiewicze a jejich významu pro literaturu, který je dostatečně doceňován až od 60. let minulého století. Další zajímavý text se zabývá vlivem, který měl Schulz na světoznámého divadelního režiséra, malíře a grafika Tadeusze Kantora

stařena a černý kocour a obraz Landauových dětí (pro které Schulz fresky maloval). Nástěnné malby byly objeveny roku 2001 v komoře domu, jenž dnes patří ukrajinským manželům, a jejich nálezy vzbudil obrovskou pozornost; stal se též bohužel příčinou sporu mezi polskými a ukrajinskými schulzology a památkem Jad vašem, jehož pracovníci část fresek sňali a odvezli do Jeruzaléma (viz Rch 3/2003).

Obě výstavy potvrzují do 11. června a uskuteční se k nim několik doprovodných akcí (viz str. 21).

AM

ARGUMENTACE NENÁVISTI

(dokončení ze str. 8)

AMERIKA A HOLOCAUST

Finkelstein fakt, že se o hrůzách šoa začalo otevřeně mluvit až koncem 60. let minulého století, vnímá jako důkaz, že Amerika a Izrael společně „vynalezli“ Holocaust zcela účelově: aby tak a) ospravedlnili izraelskou politiku vůči Palestincům a b) odvedli pozornost od obětí vlastní americké historie. To, že se dříve o šoa příliš nemluvalo, vysvětlují pamětníci jinak než Finkelstein. Nikoli nezájmem o holocaust, nýbrž tím, že vzpomínky na něj byly ještě příliš živé, aby se veřejně probíraly. V Izraeli navíc hrálo svou roli i přehlížení přeživších jako lidí, kteří se „vzdali bez odporu“. Průlom v tomto myšlení znamenal právě neuvěřitelné vítězství v roce 1967, kdy přeživší a jejich děti dokázali, jak umějí bojovat. Až poté se Židé dovedli vypořádat se svým minulým ponižením. Skutečnost, že z jejich utrpení někteří lidé později začali profitovat, je jiný problém, který Finkelstein svou knihou spíše diskredituje, než objasňuje. Ostatně, jak poznamenává historička D. Lipstadvová, patří k těmto lidem i sám autor: „Stále se ohání faktem, že je dítě přeživších, aby získal svobodu v kritice židovského společenství a Státu Izrael. Ve skutečnosti dělá totéž, co u jiných tolik kritizuje: vyrábí si vlastní průmysl z tragédie, která kromě jiných postihla i jeho rodiče.“

DOSLOV K ČESKÉMU VYDÁNÍ

To, že Norman Finkelstein není seriózní badatel, prozrazuje jeho jazyk a argumentace. Také fakt, že docent Pavel Barša (nar. 1960, působí v Ústavu politologie FF UK) není objektivním interpretem, schopným zhodnotit Finkelsteinův význam (či spíše tezi o zneužívání šoa obecně), je zřejmý při četbě jeho doslovu. Barša vystudoval FF UJEP v Brně, obor marxisticko-leninská filosofie – politická ekonomie (absolvoval roku 1984) a ve výkladu tuto erudici nezapře. Užívá citáty z Finkelsteina a Novicka, zaštituje se Buberem, Arendtovou a Hugo Bergmanem a „izraelskými intelektuály a publicisty“, vnímá historický arabsko-izraelský spor jednoduše: Izrael uplatňuje vůči Arabům „partikulární mocenské zájmy“ a památka na holocaust mu v tom slouží jako zbraň. Izrael je „vojenský hegemon Blízkého východu“ a holocaust v něm plní „ideologickou funkci vůči palestinským Arabům“. Američtí Židé jsou zase „nejúspěšnější etnická skupina USA“ – která díky „kultu holocaustu“ brání rovnoprávnosti amerických černochů. Rozehrává-li Finkelstein škálu obvinění a osobních útoků, dodává jim Barša ideologický, marxistický rámeček. V této kombinaci je české vydání knihy velmi pochybným zdrojem skutečných informací o tématu. Může však posloužit jako poměrně kompletní sbírka základních antiamerických a antiizraelských argumentů, šířených na amerických i evropských univerzitách tzv. levicovými intelektuály.

ALICE MARXOVÁ

MAZAL TOV – HODNĚ ŠTĚSTÍ!

Židovské svatební obřady

V Galerii Roberta Guttmana je od 6. dubna do 4. června pod názvem „Mazal tov – Hodně štěstí!“ otevřena výstava věnovaná svatebním obřadům aškenázských Židů a jejich proměnám v historii, jejíž autorkou je kurátorka Židovského muzea Dana Veselská. K výstavě byl vydán obsáhlý katalog, zabývající se výkladem svatebních obřadů a jejich vývojem až do současnosti. Na výstavu v galerii Roberta Guttmana navazuje audiovizuální prezentace kanadské umělkyně Melissy Schiff „Proměna rituálu: Postmoderní židovská svatba“ ve Španělské synagoze, která ukazuje soudobou podobu židovské svatby s cílem ozvláštnit starý rituál a naplnit ho novými obsahy.

Tnajim, pohlednice, Polsko kolem 1900. Soukromá sbírka.

Židovská svatba patří mezi nejdůležitější události v životě jednotlivce a její oslavy se v minulosti účastnila celá židovská obec. Vychází ze starých biblických a talmudských tradic a od těch dob prošla pouze malými změnami. Svě základy má v příbězích Tóry, halachických předpisech Mišny a Talmudu (traktát *Kidušin*), nověji shrnutých ve třetí části Šulchan aruchu, zvané *Even ha-ezer* (Kámen pomoci, 1582), doplněné rabi Moše Isserlesem o oddíl *Mappa* (Ubrus). Původně mohl mít muž i více žen, od nařízení rabi Geršoma z konce 10. století o. l. se prosazovala monogamie. Obvyklý věk pro sňatek býval v minulosti u dívek 14 až 16, u chlapců 16 až 18 let, familiantské zákony v 18. století stanovily v českých zemích věkovou hranici na 24 let u muže a 18 u ženy. V minulosti bývaly židovské sňatky sjednávány (*šiduch*) profesionálním dohazovačem (*šadchen*), jehož předobrazem byl Abrahamův služebník, kterého vyslal hledat manželku pro svého syna Izáka.

ERUSIN A NISUIN

Od biblických dob má svatba dvě části: zasnuby (*erusin*, *kidušin* – vydělení) a sňatek (*nisuin* – stoupání, *chupa*), mezi nimiž bývala kdysi prodleva několik měsíců až rok; od středověku se však obě části obřadu slaví najednou. Jako zasnoubení bylo chápáno sepsání a podepsání svatebních podmínek (*tnajim*), které řešily otázku věna a vzájemných povinností. Několik týdnů před svatbou byli snoubenci rabinem a jeho ženou poučeni o předpisech manželského soužití (*tohorat ha-mišpacha*). Součástí svatebního oblečení nevěsty býval hedvábný kabátek s kožešinovou podšívkou, zvaný *kirsen*, někdy stříbrný svatební pás (*sivlonot*), bílé šaty se prosadily až

v období emancipace; muži nosili světeční hedvábný kaftan, někdy *kitl*. Svatby se nemohou konat o šabat a svátcích (kvůli podpisu ketuby), v době smutku za zemřelé a období *omeru*. Za oblíbené svatební dny je považováno úterý (kvůli opakování výrazu „bylo to dobré“ třetího dne Stvoření, 1:10,12) a středa (kdy byly stvořeny ryby, symbol plodnosti), dnes je nejoblíbenějším svatebním dnem neděle. Svatby se konaly obvykle odpoledne nebo navečer, často před synagogou pod hvězdami, podle zaslíbení: „rozmnožím sítě tvé jako hvězdy nebeské“ (Gn 22:17).

Před svatbou je ženich v synagoze vyvolán k Tóře, doprovázen zpěvy a gratulacemi, nevěsta v předvečer svatby zase navštěvuje poprvé rituální lázeň (*mikve*). Ve svatební den se ženich s nevěstou postí. Nevěsta tráví den v ženské společnosti, zatímco ženich připravuje a podpisuje se svědky svatební smlouvu (nejstarší ketuba u nás pochází z Křemže z roku 1392). Později ženich přichází v doprovodu svědků za nevěstou, aby provedl tradiční obřad *bedeken di kale* – symbolické zahalení tváře nevěsty (podle Rebeky, která po spatření Izáka „vzala závoj a zahalila se“, Gn 24:65). Nejčastěji se k obřadu používala

Svatební smlouva, Praha 1983. Soukromý majetek.

hedvábná pokrývka s krajkami, upevňovaná na hlavu pomocí stuh. Poté ženich se svědky odchází pod *chupu*, vztyčenou na bimě v synagoze nebo v obecním domě. Svatební baldachýn (*apirjon*) se začal používat teprve od 16. století, později se stal symbolem celého obřadu jako stan, do nějž si Izák přivedl Rebeku, představuje symbolický domov manželů. Baldachýn nesou čtyři svobodní mládenci nebo chlapci, často má na spodní straně vyšité hvězdy a po stranách 4 části verše: „hlas veselí, hlas radosti, hlas ženicha, hlas nevěsty“ (Jr 7:34).

POD CHUPOU

Pod *chupu* vstupuje nejprve ženich s otcem a tchánem, poté svědci a družbové za zpěvu žalmů přivádějí nevěstu, kterou doprovází matka a tchyně s hořícími svíčkami. Pod *chupu* nevěsta obchází sedmkrát ženicha (podle proroctví „Žena bude vůkol obcházení muže“, Jr 31:22), přičemž někdy bývá recitován text Písnné písní, a postaví se po jeho pravici (Ž 45:10). Obřad zasnoubení (*kidušin*) začíná za přítomnosti *minjanu* požehnáním nad prvním pohárem vína, z něhož

se snoubenci napijí a ženich navlékne nevěstě obřadní prsten (*tabaat*) na ukazováček pravé ruky, říká je zasnubní formuli: „Budiž mi tímto prstenem zasvěcena podle zákona Mojžíše a Izraele“. Středověké zlaté zasnubní prsteny zdobí obvykle věžička, připomínající jeruzalémský Chrám, později domek, symbolizující domov manželů. Na ukončení zasnub je předčítána svatební smlouva – *ketuba*, kterou poté ženich předá nevěstě. Druhá

Prsten, východní Evropa, 19. st., ŽM v Praze.

část obřadu, samotný sňatek (*nisuin*), začíná překrytím páru talitem a pronesením sedmi svatebních požehnání, po nichž se pár napije z druhého poháru vína. Na závěr obřadu rozbije ženich pravou nohou sklenici nebo talířek na připomínku zboření jeruzalémského Chrámu (*churban*), zatímco hosté volají „*Mazal tov!*“. Po obřadu jsou novomanželé krátce ponecháni o samotě ve zvláštní místnosti (*cheder juchud*), kde je pro ně připraveno občerstvení a mohou si odpočinout.

Svatební oslava pokračuje v obecním nebo svatebním domě, později v hotelu (oblíbené svatební hotely bývaly v Praze Goldhammer na Staroměstském náměstí nebo Bristol v Dlouhé třídě). Ženich a nevěsta zasedají v čele stolu, lámou velký barches, z něhož každý host dostane část. Následuje několik chodů bohaté hostiny, oblíbeným jídlem

micve-tencl, držíce se vzájemně pouze za šátek nebo kapesník. Oslava velkých svateb trvala celých sedm dní (Sd 14:12) a byla ukončena až následujícím šabatem.

NA VÝSTAVĚ

Na výstavě najdeme řadu vzácných předmětů, především soubor svatebních pokrývek a zlatých zásnubních prstenů. K nejzajímavějším exponátům patří také naivní zobrazení svatby pod chupou na vyšívaných povijanech z 18. a 19. století, u stropu rozvěšené svatební baldachýny, rukopisy svatebních podmínek a smluv, soubor oblíbených svatebních darů, zejména cínových talířů, nakonec i kožené boty pro obřad *chalica* (zutf), vyvázání se z povinnosti levirátního (švagrovského) sňatku. Bohaté jsou zejména památky z období emancipace, sklenice

Pohlednice, Polsko 1903. Soukromá sbírka.

je zejména ryba, spojovaná s plodností (Gn 48:16). Na svatbě se o zábavu stará vedle hudebníků profesionální bavič (*badchen*), který vtipně představuje přítomné představené obce a vyvolává svatební dary (*sivlonot*), komentuje jejich kvalitu a využití. Ženich má přednášku na biblické či talmudské téma (*deraša*) a dostává zvláštní dar (*doron deraša*), věnovaný některým spolkem. Hostina je doprovázena veselím, protože „každý, kdo rozveselí ženicha a nevěstu, jako by znovu postavil jednu z trosek Jeruzaléma“. Po jídle následuje modlitba a sedm požehnání nad pohárem vína, novomanželé se napíjí a nastává oslava s tancem, přičemž muži tančí s nevěstou tzv.

a talířky s nápisy *Mazal tov*, pokladnička spolku pro výbavu chudých nevěst a různá vyobrazení svatebních obřadů. Najdeme zde také mnoho exponátů, v nichž se projevují asimilační tendence jak ve svatebním oděvu, tak svatebních pozvánkách a gratulacích či pohlednicích se svatebními výjevy. Zajímavé jsou rovněž svatební fotografie z konce 19. století zachycující často celou početnou rodinu, stejně jako svatební snímky z doby okupace. Výstavu doprovázejí fotografie řady nedávných svateb na pražské židovské obci a videoprojekce průběhu celé jedné svatby ve Staronové synagoze.

Prsten, střední Evropa, 1. pol. 19.st., Jüdisches Museum, Wien.

(Na základě katalogu zpracoval AP.)

Vyprávění pana Freudenfelda o svatbě pana Paškese

...
Pan Hugo Freudenfeld chtěl právě skočit do té jedničky, když najednou někdo za ním zavolal: „Pane Freudenfeld – pane Freudenfeld!“ Pan Freudenfeld se ohlédl – uviděl paní Schmausovou, která vyběhla prostovlásá, jen tak s cvikrem na nose z obchodu „Belle Parisienne“, módní a galanterní závod Eduarda Laguse, nástupce Ignác S. Schmaus. Jak tu paní Schmausovou uviděl – ujela mu elektrika – ten den do Vršovic nejel, protože ho paní Schmausová zatáhla do krámu, aby vypravoval, jaké to bylo na svatbě jeho bratrance Ervína Paškese, který si bral dceru pana Roberta Adlera a jeho choti Matyldy.

Pan Freudenfeld – prosím vás, co měl dělat – ženské se, pánové, tak hned člověk nezabaví, když se chce něco dovědět a zvláště o svatbách – ten pan Freudenfeld tedy se opřel o bednu, zapálil si doutník – zrovna naproti seděl za skleněnou stěnou pan Schmaus a něco počítal – tedy ten jistý pan Freudenfeld zapálil si cigáro, zabafal a povídá: „Co jim mám vypravovat, paní Schmaus – já nic nevím, to víte, člověk má jiný starosti, svatba jako svatba – to se ví, nádherný to bylo, prosím vás, jediná dcera pana Adlera...“

„Kde měli veselku?“

„Kde měli veselku – otázka! V Jeruzalémské synagoze měli veselku – jediná dcera velkého Adlera bude mít jinde veselku! Kompletní veselka – povídám vám, paní Schmaus, s rabinem, jeho řečima, hudbou, zpěvem, kantorem Kornblumem – všichni šamesové – zkrátka, veselka, jak se patří, s celým zařízením...“

„A co hrála hudba, pane Freudenfeld?“

„Co by hrála, paní Schmaus – jako na všech velkých veselkách svatební pochod z toho – jak se jmenuje – Lohengrina – víte, co nejdřív se hraje tiše trádadá – pak najednou silně – víte, jako když se vdávala Truda Baumová, co si brala vyhlášeného doktora z Nové Kdýně...“

„A jak dlouho mluvil rabín, pane Freudenfeld?“

„Dlouho – jestli – dlouho – a jak dlouho – pořád mluvil – už jsem myslil, že bude konec, ale on pořád: „Pročež, vážení snoubenci“ – a zas něco hebrejského do toho – já vám říkám efektivně dvě hodiny trvala ta řeč – krásná řeč – pět set korun si nechal za to dát ten rabín – to se nechá vydělat, paní Schmaus – ale měla víc ceny než pět set korun, říkám vám, paní Schmaus, on si na tom dal moc záležet, ten rabín...“

„Bylo hodně lidí, pane Freudenfeld?“

„No ne – na veselce jediný dcery pana Adlera nebude hodně lidí – nápad, paní Schmaus! Co se tady dělo – no, já vám říkám, paní Schmaus, já už viděl moc veselek, ale to jsem ještě neviděl, aby byli lidi efektivně jeden na druhým – samej cylindr – čestný slovo – i křesťanů tam byl houf – sám pan továrník Bubeníček s chotí – na ulici se tlačili – něco ohromného, fenomenálního – to zde ještě nebylo...“

(Z Izraelských povídek Karla Poláčka.)

PROČ SI RUDI BARVIL VLASY

26. března letošního roku zemřel Rudolf Vrba

Když jsem si po letech znovu přečetl předmluvu irského novináře Alana Bestice, z jehož iniciativy vznikla roku 1963 anglická verze knihy Rudolfa Vrby, uvědomil jsem si lépe než před třiceti lety, kdy mi Rudi věnoval její německou verzi, jak dalece jsou předmluva i kniha poznamenány dobou, kdy kniha vyšla. Roku 1962 byl v Jeruzalémě odsouzen a popraven Adolf Eichmann a šo se po sedmnácti letech pozoruhodného zapomení stala zajímavým a vyhledávaným tématem. Série rozhovorů, které mladý novinář vedl s uprchlíkem z Osvětimi, byla v Anglii první vlaštvou, ale bez významu není ani Rudiho poznámka v českém vydání, že novinám, které ji otiskly, zvedla o čtyřicet procent náklad. Nejdříve procitil svět ze zasutých snů o nacistických monstrech do civilní reality: organizátor masové vraždy byl zjevně spořádaný člověk a spolehlivý úředník bez sadistických sklonů. A podobně hned poté zjistil, že ani jeho oběti, lidé jako Rudolf Vrba, nejsou tragická monstra s utrpením trvale vepsaným ve tváři. A tak se není co divit, že byl Bestic zaražen, že „Rudolf Vrba neodpovídal představě, kterou si lidé obvykle činí o člověku z Osvětimi. Jeho obličej vykazuje poměrně málo vrásek a jeho vlasy žádnou stopu po šedi. V každém případě vypadá mladší než na svých devětatřicet let a jeho oči zrcadlí spíše humor než tragické zážitky. Jeho zjev skutečně odpovídá tomu, kým je, totiž směsicí světoobčanského intelektuála a vědce.“

JEDEN Z MNOHA

Fascinován tímto prvním setkáním svého druhu si novinář ještě neuvědomil, že se s podobnými lidmi potkává na ulici, nebo dokonce na schodech domu, kde bydlí, a že všechno výjimečné, co objevuje na tomto muži, charakterizuje většinu z nich. Případalo mu pozoruhodné, že úspěšný a z úspěchu se těšící Vrba začínal svou kariéru tím, že „ve svých patnácti letech musel opustit školu a vydělávat si jako nevyučený nádeník“. Neuvědomoval si, že takových kluků a děvčat byly po válce desetitisíce, nemluvě o statisících těch, kdo příležitost dohánět zameškaná léta neměli. Rudi nebyl výjimečný ani tím, že „se roku 1945 zapsal na katedru chemické technologie na Českém vysokém učení technickém v Praze, kde roku 1949 promoval a roku 1951 se stal doktorem technických věd“, a do jistě

míry ani tím, že „jeho práce vzbudily zájem vědeckého světa a ve svém oboru, neurochemii, napsal řadu vědeckých pojednání a přednášel nejen ve Velké Británii, kde pokračuje ve svých výzkumech“. Šel dokonce ještě dál a pokládal jeho „úspěch na vědeckém poli za svým způsobem pozoruhodnější nežli dramatický útek z Osvětimi. Samozřejmě by to ani ono nebylo možné,“ napsal, „kdyby Vrba nebyl obdařen ostrým, chladnokrevným intelektem. Ale zatímco útek vyžadoval nejvyšší fyzickou odvahu, pro své akademické výkony potřeboval vlastnosti, které jsou možná ještě neobvyklejší. V jeho případě totiž nestačilo jenom nadání, musel potlačit, ne-li přímo zničit své vzpomínky na minulost. Musel v sobě

Rudolf Vrba po útěku r. 1944. To mu bylo 20 let.

uzamknout, ne-li vymazat zápach krematorií, pohled na bezpříkladné utrpení, zkušenost nejhlubšího ponížení, a co je možná ještě důležitější, ještě těžší, myšlenky na muže, kteří za to vše nesli zodpovědnost.“

BEZDĚČNÁ POCTA

Tohle všechno musel dokázat každý, kdo přežil a chtěl žít. I tisíce vědeckých pracovníků na vědeckých pracovištích v celém světě, kolem jejichž „židovského původu“ se na Západě chodilo s prstem na ústech. Udělal to každý a každá z nich už tím, že zakládali rodiny. Mladý irský novinář se roku 1963 mýlil, když tyto vlastnosti přikládal prvnímu Židovi, jehož identitu vytáhl na světlo, ale nevědomky tím složil

hold všem jemu podobným. To, že při svém mládí nedokázal rozlišit mezi obdivuhodnou životaschopností celého národa a touto vlastností, již se vyznačoval i jeho Žid, nebyla však jeho chyba. Byl to charakteristický symptom doby, znak, že si dosud nikdo nepřipouštěl nebo nechtěl připustit evidentní přítomnost lidí jako Rudi a že také oni sami měli celou řadu důvodů, proč na sebe nechtěli upozorňovat.

Proto si tisíce z nich po válce změnilы charakteristická židovská příjmení na méně nápadná. I Walter Rosenberg přijal po útěku z Osvětimi jméno Rudolf Vrba a už si ho ponechal, aby skryl své židovství před bojovými druhy v partyzánském oddílu. Tvrdil sice, že měl na mysli slovenské městečko Vrbové, ale mně nejde z mysli vrba, která smlčí všechno, co se o lidech dozvěděla.

Když už jsem se zmínil o našich kontaktech v padesátých letech, musím dodat, že si z nich mnoho nepamatuji. Můj druhý otec neúnavně čekal, že to do měsíce praskne, a tak Rudi s Gertou nemuseli být zrovna komunisté, aby se s ním rozcházel v politických názorech. Svou roli mohlo sehrát také to, že se i tátovi podařilo utéct z koncentráku, a jeden chtěl trumfnout druhého. Vlastně si ani nevzpomínám, že bych se jejich debat zúčastnil. Buď se přede mnou báli mluvit, anebo jsem byl přítomností sestřenic z otcovy strany natolik zaujat svými představami o jejím strýci, mém mrtvém otci, že jsem vůbec nevnímal, o čem se baví. A táta na mého vlastního otce, který nad ním v mých očích bezkonkurenčně vítězil, musel žárlit. Lépe si vzpomínám, jak byli rodiče překvapeni, když se dozvěděli, že se z těch dvou mladých „idealistů“ vyklubali nepřátelé režimu. Zjevně neměli ani ponětí o jejich manželských problémech, takže jejich rozvod a vzápětí takřka současný útek z Československa pokládali za doklad důmyslné a o to obdivuhodnější přípravy. Ve skutečnosti se rozvedli ze zcela obvyklých důvodů, a když se Gerti podařilo ze státu vylákat obě děti na konferenci v Polsku a potom se s nimi přes Dánsko dostala do Anglie, nezbylo Rudimu než se přihlásit na nejbližší příští konferenci a zůstat na Západě také, aby děti neztratil. Naši však s oběma ztratili spojení, a tak jsem žil celá léta v přesvědčení, že se spolu rozvedli jen naoko, a pak se v Anglii zase vzali, a moc jsem je za to obdivoval.

OSAMĚLÝ ŽALOBCE

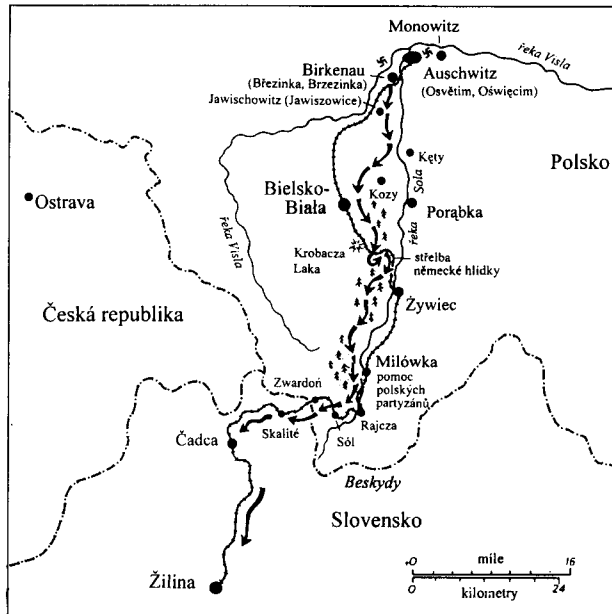
Přestože tomu tak nebylo a měli dost osobních důvodů, proč jeden o druhém nechtít ani slyšet, v průběhu posledních

let jsem z rozhovorů s každým zvlášť nabyl dojmu, že jejich pouto bylo mnohem silnější, než si sami chtěli přiznat. Gerti se znala s Rudim ještě z Trnavy, kde oba vyrůstali. Jejich známost začala už za války před Rudiho, vlastně Walterovým nepodařeným útekem do Budapešti, kdy se sám učil rusky a své čerstvé vědomosti dával za úplatu dál, mimo jiné i jí. Takže tu byl společný původ, společná vlast, společná kultura, společný osud a podob-

nal. Krédem toho chlapce bylo bojovat a bojoval přese všechny porážky, které utrpěl. Proto měl Rudi plno pádných důvodů, proč toho chlapce obdivovat a myslet a jednat tak, jak by myslel a jednal on.

Druhou vlastností totiž byl, a v tom se Bestic nemýlil, jeho „ostrý, chladnokrevný intelekt“. Tento pohled je patrný již z četby vědecky hutné zprávy židovského mladíka a je vsuktku obdivuhodnější než

jeho odvaha. Tento neúprosný mužný pohled získal při třídění zavazadel a šatů po těch, kdo se v Osvětimi jen zastavili na cestě z vlaku do komína. Pochopil, co by jinak pochopit nemohl, že není svědkem zločinu, páchaného kvůli pochybné ideologii, ale že jsou tu lidé vražděni za účelem krádeže. Rozpoznal v ideologii, v jakékoli ideologii, zástěrku sobectví a hamižnosti. Nejinak se podle něj zachovali sionističtí vůdci v Maďarsku, když jeho úzkostli-

Po této trase utíkali v dubnu 1944 z Osvětimi Rudolf Vrba (Walter Rosenberg) a Alfred Wetzler.

ná odvaha, protože i Gerti zázkram utekla z gestapa a na rozdíl od Rudiho se už nenechala chytit, celá řada zdánlivě velmi pádných důvodů, aby se jeden druhého drželi až do konce života. Jenomže totéž, včetně poválečné opuštěnosti a vášnivě lásky, bylo nesporné i důvodem, proč spolu nemohli žít a vzájemně si neubližovat.

Když jsem s někdejším manželem své sestřence obnovil kontakt z dětství, zarazilo mne totéž, co roku 1963 Alana Bestice, jeho mladistvý vzhled, podtržený uhlově černými vlasy bez stopy šedin, jenomže tentokrát bylo na místě pochybovat o jejich přirozené barvě. Pochopitelně jsem se ho neptal, proč si vlasy barví, a teď bych se o tom také nezmiňoval, kdybych si nemyslel, že znám odpověď. Nebyla to tvář úspěšného muže z šedesátých let, již se snažil zachovat až do svých sedmdesátí a osmdesátí let, ale už ve svých devětatřiceti chtěl zůstat mladíkem, který dokázal přežít a utéct z Osvětimi a vydat o tom svědectví, které se pro lidskou liknavost a sobecké zájmy minulo účelem. Měl totiž dvě výjimečné vlastnosti, z nichž jednu často připomín-

o vyčištěných a naolejovaných krematoriích, připravených k přejímce zboží, zamlčeli maďarským Židům. Nepokoje v budapeštském ghettu by zmařily naděje na nacisty slibované vydání rodin prominentů do Švýcarska – a tak se Eichmannovy vlaky mohly rozjet i z Budapešti. Ale ani po válce o tom nikdo nechtěl slyšet! Mezi židovskými historiky šoa, ať už byli poplatní komunistické nebo sionistické ideologii, byl a zůstal Rudolf Vrba osamělým žalobcem, jehož svědectví bylo v detailech i jako celek zameteno pod koberec.

On je však neomlouval, zůstal věrný svému poznání, že při potlačování nepřijatelných pravd plní stranické úkoly s podobnou zjištěností jako jejich předchůdci. Nikdo ho totiž nedokázal přesvědčit o opaku, nedokázal zvrátit logiku černovlasého chlapce, třídícího zavazadla po těch, kdo dorazili na místo zvláštního zacházení.

S takovým člověkem po boku se jen těžko dá žít někomu, kdo tuší, proč si jednou bude barvit vlasy – jestli si je totiž vůbec barvil.

KAROL SIDON

Rudolf Vrba Mému mlékaři

Krátce potom, co vyšly v Daily Herald mé články o Osvětimi, mi řekl můj londýnský mlékař: „Povím vám to na rovinu: připadá mi, že jste přišel z Československa, abyste kazil naše vztahy s Němci. Šíříte o nich lži.“

Jeho otevřenost mě překvapila: „Proč si myslíte, že jsem lhal?“

Poklepal si na pravou nohu, na kterou kulhal. „Přišel jsem o ni při invazi do Francie v roce 1944. A nemůžete mě obvinít z toho, že bych byl za každou cenu pro Němce. Ted je ale mír a oni jsou našimi spojenci. Dneska už přece není třeba dělat proti nim propagandu. O Němcích hitlerovské éry si nedělám žádné iluze. Ale to, co říkáte ve svých článcích, je zlomyslné a neuvěřitelné.“

„Proč si myslíte, že je to neuvěřitelné?“ zeptal jsem se.

Chvilí mlčel, a pak řekl: „Něco vám o sobě povím. Mám ženu, která je hodná, ale dost... jednoduchá. Zkuste jí však říct, že někdo chce ublížit našim dětem! Vezme sekeru, vezme kuchyňský nůž a mohli by si něco zkusit! A to je, jak říkám, hloupá. A vy mi teď chcete říct, že všichni ti chytří Židi z celé Evropy vzali své děti za ruce a odvedli je náckům do těch hnusných plynových komor, stovky mil daleko? Tomu přece nemůžu věřit!“ Nakonec už křičel.

Došlo mi to okamžitě. Ve svých článcích jsem vcelku postihl, co se Židům v Osvětimi stalo. Nepodařilo se mi ale dobře vysvětlit, jak se to mohlo stát. Uvědomil jsem si, že budu muset napsat knihu, ve které bych myslícím lidem vysvětlil, co jsem viděl. Že budu muset detailně popsat celý ten německý podvod, tu úskočnou a rafinovanou úřednickou práci, která předcházela hrubé, vražedné síle. Vysvětlit, že německá administrativa držela na přísně tajených místech vždy dostatek katů, kteří v dané chvíli udeřili na vyhlédnuté oběti zákeřně, zpravidla bleskurychle, kruté a bez jakéhokoli slitování – to byla ta konečná, ale důležitá součást celého systému. Že tedy budu muset popsat všechno, co je na míle vzdáleno zkušenosti a představám mého londýnského mlékaře.

Knihy vyšly v roce 1963 a všechny britské noviny ji uvítaly. Byla to pravděpodobně první publikace na toto téma v Anglii, která nebyla určena jen odborníkům. Psal jsem jí i pro mého mlékaře. Čtěl jsem mu vzkázat, že nepřišel o nohu nadarmo. Čtěl jsem také poděkovat všem, kdo přispěli ke konci nacistismu. A doufal jsem, že by kniha mohla pomoci zabránit tomu, aby se ta bestiální síla mohla vrátit. Kolik let už uplynulo od chvíle, kdy jsme si mysleli, že jsme jí jednou provždy zakroutili krkem?

(Z autorovy předmluvy k českému vydání knihy *Utekl jsem z Osvětimi z roku 1997. Ukázka je pro potřeby Rch redakčně upravena a krácena.*)

TRAGÉDIE SMÍŠENÝCH MANŽELSTVÍ

Příběh, který oslovil Německo

Knihy *Mé zraněné srdce*, kterou napsal Martin Doerry, zástupce šéfredaktora týdeníku *Der Spiegel*, vzbudila v Německu před třemi lety živý zájem. Příběh lékařky židovského původu, která se provdává za ne-židovského kolegu, v roce 1942 je mužem opuštěna a v roce 1944 zavražděna v Osvětimi, zaujal nejen čtenáře, ale byl probírán i na kulturních stránkách novin. Významní recenzenti knihu srovnávali s deníky Anny Frankové a Victora Klemperera. Na základě britského vydání – kniha byla mezitím přeložena do několika jazyků – zinscenovala stanice BBC dokonce poslechovou hru. Českému čtenáři se tedy díky nakladatelství Prostor dostává do rukou jedno ze svědectví, která neustále doplňují celkový obraz o průběhu holocaustu. Nejprve se však věnujme knize samotné.

Doerry, vnuk Lilli Jahnové, s příbuznými probíral pozůstalost svého strýce Gerharda Jahna (který za vlády Willyho Brandta působil jako ministr spravedlnosti). Jeho matka a tři tety tehdy našly mnoho dopisů, které považovaly za dávno ztracené: dopisy, jež v letech 1943–44 posílaly mamince do pracovního výchovného tábora Breitenau. Doerry se nabídl, že shromáždí všechny listy, které se zatím nacházely u příbuzných, a přepíše je na stroji: později z nich vznikla kniha o jeho babičce.

ŽIVOT LILLY JAHNOVÉ

Lilli Jahnová se narodila v roce 1900 jako starší dcera asimilované židovské rodiny. Studovala medicínu a chtěla si později otevřít v Halle vlastní praxi. Během studií poznala Ernsta Jahna, svého kolegu. Byl v mnohém ohledu přesný protiklad Lilli: evangelík, sirotek, ale především věčný pochybovač a nejistý člověk. Lilli se do Ernsta zamilovala a po celé roky ho podporovala: hlavně psychicky, později také finančně. Její dopisy z doby seznámení a zasnub tvoří první vrchol knihy. Vztah, o kterém vypovídají, je z dnešního pohledu stěží uvěřitelný: silná, milující, vysoce vzdělaná a absolutně nesobecká žena musí na jednu stranu respektovat konvence doby, a nesmí tedy převzít iniciativu v namlouvání a následném uzavření manželství (Erst je silně konzervativní), na druhou stranu je Lilli hybnou silou vztahu, vytváří ho a udržuje. Musí proto bojovat na dvou frontách: nejen Ernst váhá, i rodiče jsou skeptičtí vůči svazku s nezámožným člověkem nežidovského původu. Lilli však přitom všem zůstává idealistkou

a neztrácí vřelost, chce si Ernsta vzít, protože věří v jejich vztah.

Ernst a Lilli se vezmou, narodí se jim pět dětí. Ernst si společně s Lilli otevře praxi na hesenském maloměstě Immenhausen. Lilli do roku 1933 pracuje jako pediatrička, po převzetí moci nacisty je nucena stáhnout se z profesionálního života a věnuje se domácnosti a dětem. Její rodiče a sestra emigrují do Velké Británie. Ernst emigraci odmítá. Lilli postupně mizí z veřejného života: na dovolené si musí ro-

Lilli Jahnová v létě 1939 ve Schwarzwald. Foto archiv.

dina narychlo najít nové ubytování, jakmile se v penzionu zjistí, že Lilli je Židovka. V té době se Ernst seznámí se svou křesťanskou kolegyní Ritou, která se stane jeho milenkou. V roce 1942 se jí narodí dcera, měsíc nato se Ernst nechá s Lilli rozvést a ožení se s ní. Všech devět lidí žije v jedné domácnosti.

Krátce nato se musí Lilli na naléhání funkcionářů města odstěhovat do Kasselu. Děti se stěhují s ní. Lilli by bývala byla ušetřena deportace do té doby, dokud by s ní v domácnosti žily děti do 16 let. Na základě nicotného neuposlechnutí příkazu je však přes tuto skutečnost v září 1943 zatčena a deportována do „pracovního-výchovného“ tábora Breitenau u Kasselu. Může korespondovat jen jednou měsíčně, najde však možnost psát dětem neoficiálně častěji a mimo cenzuru. Děti jí píšou skoro denně, posílají balíky a neustále se ptají, kdy se vrátí domů. Druhá nejstarší dcera, Ilse, ve 14 letech převezme roli matky a stará se o malé sourozence. Gerhard pra-

cuje u protiletadlových děl a bydlí mimo domov. Ernst nepodniká nic, aby své děti vzal k sobě, nezbyvá mu ale nic jiného, když o dva měsíce později dům v Kasselu při spojeneckém náletu do základů vyhoří. Společný život je problematický, Ernst musí navíc narukovat k wehrmachtu jako lékař. Lilli je v březnu 1944 deportována do Osvětimi-Březinky. O tři měsíce později umírá.

DOPISY DĚTEM

Hlavní těžiště knihy tvoří korespondence z doby Lillina uvěznění. Její dopisy jsou plné něhy, snaží se před dětmi zamlčet žalostné podmínky života v táboře, na druhou stranu ví, že děti jsou její jedinou nadějí na propuštění. Nikdo z jejich bývalých známých netuší, jaké nebezpečí jí hrozí. Dokonce jí vytýkají, že svými dopisy uvádí děti do nebezpečí. Nejsilněji ovšem působí dopisy dětí: jsou kronikou autarkie uprostřed válečného hospodářství, postupující izolace dětí jako „míšenců“ a bombového teroru, který nečiní rozdílu. Doerryho matka, která se o všechny stará, popisuje, jak se postupně zhoršují její výsledky ve škole, protože je prostě příliš unavená (dnešní čtenář se ptá, nakolik mohl hrát roli její polo-židovský původ). Děti chápou dopisy mamince jako projekční plochu pro všechno, čeho se nedostává, pro všechno nenormální. Vyslovují hrdost nad tím, jak samy všechno zvládají, ale neustále naléhají „abys už byla brzo u nás“.

Hlavními hrdiny se zde, ve druhé části knihy, stávají Lilliny děti. Čtenář přejímá jejich perspektivu. To je důvod, proč se kniha stala tak úspěšnou: perspektiva mladých, neovlivněných lidí, kterým je bezdůvodně ubližováno a kteří překonávají neznámo běžného života, nejsou to žádní odbojáři. To je vzorec, se kterým se čtenář může ztotožnit. Souhlasím s názorem, že *Mé zraněné srdce* je v osobní rovině skutečně svědectvím o pronásledování Židů nacisty. Ukazuje neúčast, prospěchářství, závist a antisemitismus jako součást každodenního života, maloměstské předsudky a zbabělost. Kniha ale není svědectvím o holocaustu: Lilli Jahnová nepodává zprávu o Březince.

Překladatelka se musela zhostit nesnadného úkolu, který zvládla pouze částečně. Kniha je již v originále silně emocionální, překlad dopisů ale místy sklouzává do sentimentality, což v konečném výsledku ruší.

Protože životní podmínky během války, a především ke konci v Říši a na území tzv. protektorátu byly podstatně rozdílné, nejsem si jistá, jestli tato kniha jako jediný dokument o tragédii smíšeného manželství nebude pro českého čtenáře spíše zavádějící. Mohl by vzniknout dojem, že podob-

né katastrofy se u nás neodehrávaly. Odehrávaly se, ale se svou českou specifikou. Jsou to právě tragédie smíšených manželství, které názorně ukazují, co se odehrávalo na rozhraní mezi „ještě přijatelnými“ nežidovskými partnery a jejich protějšky, židovskými párii: židovští partneři byli ve smíšeném manželství chráněni a mohli přežít, zatímco veškeré jejich příbuzenstvo bylo posláno na smrt. To je mimochodem aspekt, který naprosto přehlíží Chava Pressburgerová-Ginzová v denících svého bratra Petra Ginze, které nedávno vyšly (Ch. P., *Deník mého bratra. Zápisky Petra Ginze z let 1941–1942*, Praha 2005). Židovští partneři ve smíšených manželstvích byli vydáni na milost svému křesťanskému okolí, které je mohlo šikanovat, udat za drobné či vymyšlené prohřešky. Zároveň byli Židé ze smíšených manželství (a jejich děti) poslední spojovací můstky mezi příbuznými, kteří byli deportováni, a „normálním“ světem: posílali jim balíčky a dopisy do Terezína, někdy, pokud se jim podařilo uprchnout, tak je první dobu skrývali.

Bylo by proto žádoucí, aby se z mnoha dokumentů, které o pronásledování Židů v protektorátu a specifice smíšených manželství máme, uveřejnily alespoň nějaké. Bylo by načase předvést českému publiku příklady z vlastní historie: denuncianti jako starosta Immenhausenu existovali totiž třeba i v Písku.

ANNA HÁJKOVÁ

Psáno pro www.iliteratura.cz a *Rch*, překlad Veronika Jičínská.

Ilse, Lilli, Eva, Johanna, Ernst a Gerhard v roce 1939 v Immenhausenu. Foto archiv.

(Martin Doerry, *Mé zraněné srdce. Život Lilly Jahnové 1900–1944*, Praha, *Prostor* 2005. Přeložila Hana Linhartová, 320 stran, 349 Kč.)

MAX FLEISCHER V MIKULOVĚ

Loni v prosinci uplynulo sto let od úmrtí Maxe Fleischera. Jeho životní příběh je typický pro mnoho Židů v habsburské monarchii druhé poloviny 19. století, kteří se po zrušení diskriminačních zákonů začali prosazovat téměř ve všech oblastech života státu. Fleischer se narodil 29. 3. 1841 (tedy před 165 lety) do chudé rodiny v prostějovském ghettu a zemřel jako jeden z představitelů vídeňské židovské obce, c. k. stavební rada a nositel vyznamenání, které mu udělil císař za podíl na stavbě vídeňské radnice. Obor, v kterém se prosadil, byla architektura.

Fleischer je autorem mnoha staveb civilních (dívčí sirotčinec v XIX. vídeňském obvodu, přestavba zámku v Tovačově pro rytíře Gutmanna aj.), navrhl i řadu náhrobků a hrodek v židovské části Ústředního hřbitova ve Vídni (také pro svou rodinu), nejvýznamnější část jeho díla však představují návrhy i realizované stavby sakrálního charakteru.

Jeho první velká stavba tohoto typu, novogotická synagoga ve Schmalzhofgasse v VI. vídeňském obvodu z roku 1884, byla zničena nacisty za „křivštalové noci“ v listopadu 1938 a sdílela tak smutný osud mnoha Fleischerových sakrálních staveb. Ve stejný den byla zničena i druhá vídeňská synagoga z jeho ateliéru (v IX. městském obvodu), zkáze neunikla o něco později ani jedna z jeho nejdůležitějších staveb – monumentální synagoga v Českých Budějovicích (z let 1887–88): 5. července 1942 byla podminována a vyhozena do povětří.

Další realizovaná Fleischerova synagoga na našem území v Pelhřimově (1890–91) sice přežila nacisty, ale po zániku místní židovské obce sloužila jako skladiště a r. 1967 byla zbořena. Stejně dopadla o dvacet let později i poslední velká Fleischerova sakrální stavba, tzv. Nová synagoga v Brně na Ponávce, dokončená po autorově smrti (1906–07).

Fleischer byl autorem plánů dalších sakrálních a funerálních staveb (synagoga v Kremži, v Hohenau, ve Všeobecné nemocnici ve Vídni aj.), ze staveb na našem území se zachovaly jen dvě: obřadní síně v Mikulově (1898) a Tovačově (1899).

Obřadní síň v Mikulově, jejíž fotografie zdobí obálku tohoto čísla, stojí ve vstupní části tamějšího rozsáhlého historického židovského hřbitova z počátku 17. století. Tvoří ji centrální síň s vysokou klenbou a postranními křídly, umrlčí komorou a vozovnou pro pohřební vůz. Tato významná památka byla péčí Židovské obce v Brně a díky zájmu Spolku přátel židovské kultury v Mikulově nedávno opravena. V jejích prostorách našla místo i malá expozice, věnovaná hřbitovu. JR

NOVÉ KNIHY

Kateřina Sidonová

JEDEN DEN VE IV. D

Studentská próza Kateřiny Sidonové (1964), autorky knih *Jsem Kateřina* a *Jakub*, vznikla na jaře roku 1983 jako skoro veristický záznam života žákyň čtvrtého ročníku elitního gymnázia, které přežívají šed' socialistického světa pomocí parodie a recese. Kniha pracuje se syrovým jazykem plným originálních neologismů, které jsou kolektivním výtvorem skupiny abiturientek humanitní třídy, z nichž většina navzdory undergroundové stylizaci o několik let později získá diplom Karlovy univerzity. S odstupem více než dvacítka let je kniha nejen autentickou sondou do života pražské mládeže osmdesátých let, ale i osvobodivým pohledem na tehdejší socialistické školství.

Vydalo nakladatelství Torst v roce 2005. Ilustrace Tereza Řičanová, 64 stran, brožovaná vazba, 1. vydání. Dop. cena 99 Kč.

Nicole Kraussová

DĚJINY LÁSKY

Román autorky, která patří k trojici nejvýraznějších mladých amerických spisovatelů (vedle Davea Eggerse a Jonathana Safrona Foera). Nestává se často, aby teprve druhý román sotva třicetileté ženy budil pozornost měsíce před svým vydáním. *Dějiny lásky* se odehrávají v současném New Yorku a vracejí se do doby 2. světové války. S humorem (občas hořkým) se autorka, jejíž předkové pocházeli ze čtyř různých evropských států, věnuje osudům několika židovských přistěhovalců do USA. Dějiny lásky jsou brilantní verzí amerického přistěhovaleckého příběhu. Ukázka z knihy byla otištěna v letošní Židovské ročence.

Vydalo nakladatelství Argo v roce 2006, přeložila Hana Ulmanová, 257 stran, pevná vazba. Dop. cena 269 Kč.

Irena Dousková

ONĚGIN BYL RUSÁK

Volné pokračování bestselleru *Hrdý Budžes*. I *Oněgin byl Rusák* chytí za srdce jak každého, kdo má v živé paměti prapodivně popelavou dobu husákovské normalizace, tak čtenáře, kteří onen čas-nečas znají už jen zprostředkovaně. Helena Součková se přes kádrové překážky dostává na gymnázium. Přestože jí osud nerozdal právě příznivé karty, statečně usiluje vynat se ve svém nitru i v pokryteckém světě kolem. *Oněgin byl Rusák* je podobně jako *Hrdý Budžes* jednak autobiograficky laděným osobním příběhem, jednak tragikomickou mozaikou doby, která ani s odstupem času neztratila nic na své obludnosti. Prohnílý komunistický absurdistan ČSSR zde (spíše jakoby mimochodem, tím však přesvědčivěji) vystupuje ve vší své ubohosti.

Vydalo nakladatelství Druhé město v roce 2006, 260 stran, pevná vazba. Dop. cena 220 Kč.

Jen několik českých médií (např. týdeník Respekt 3.4. pod titulkem „On svou zprávu doručil včas“) zaznamenalo, že v Kanadě zemřel biochemik profesor Rudolf Vrba, autor pozoruhodné non fiction, která vyšla česky pod názvem „Utekl jsem z Osvětimi“. Odešla jedna z největších postav židovského odporu proti šoa. •• Po Rudolfo Vrbovi je pojmenována cena, kterou každoročně uděluje festival dokumentárních filmů o lidských právech „Jeden svět“; letos ji získal Švýcar Eric Bergkraut za dokument o nekončící genocidě v Čečensku (Listy Hlavního města Prahy, 3.4.). •• Týdeník Týden přinesl portrét scenáristky a režisérky Kristiny Vlachové, autorky dokumentů o zločinech nacismu a komunismu. Její poslední dílo „Cesty naděje“ popisuje situaci Židů v Medzilaborcích po vyhlášení tzv. Slovenského státu. •• Deník Právo (21.3.) referuje o „unikátní, cenné,

exkluzivní“ a neprodejné publikaci „Stopy Židů v Pardubickém kraji“, která „nedělá z tragického osudu Židů na Pardubicku laiciny kšeft“, ale „měla by do regionu přivést víc turistů“. Pardubické noviny (8.3.) o knize psaly pod titulkem „Hejtmanství vsadilo na Židy“. •• „Film mi zachránil život“, řekl mj. francouzský režisér Claude Lelouche (autor kdysi slavného snímku Muž a žena), „za války mě matka schovávala na jediném místě, kde Němci nehledali Židy – v kinech.“ (Mladá fronta Dnes, 27.3.). •• „Ve zdech mám ještě vodu z roku 1985, když jsem nedávno změnila žárovku, kapala z ní voda,“ řekla deníku o čtyři dny později Susana Urbanová, obyvatelka třebské čtvrti, zvané „Zámostí“, dnes spíše „Židy“, když se začala znovu zvedat hladina řeky Jihlavy. „Jak nám to hrkne přes taras, je konec,“ povzdychla si. •• Česká média zaplavily dva druhy příspěvků: informace o „Roku židovské kultury“ a články na téma Jidáš a Jidášovo evangelium (např. týdeník Instinkt, 13.4.). •• O historii Židovského muzea v Praze, které slaví 100 let existence, přinesl obsáhlý článek týdeník Reflex (13.4.). •• „Chceme upozornit na to, že Židé nebyli pouze lidé, kteří umí-

MÉDIA

(Vybráno z českého tisku)

rali v koncentračních táborech, ale že to byly významné osobnosti, které se prosadily v různých oborech,“ řekl MfD (27.3.) mj. M. Lauerman z kutnohorského sdružení Kultura do města. •• Pod titulem „Židovství je stále zastřeno předsudky“ otiskl Deník Mostecko (31.3.) zprávu o výstavě „Historie Židů na Mostecku“. •• Listy Písecka (31.3.) upozornily na ojedinělý projekt, s nímž přišel učitel informatiky J. Školník: se studenty připravuje soubor informací týkající se mikroregionu Chyšecko (u Milevska), kde žila řada židovských rodin. •• MfD (14.4.) připomněla, že poté, co byl před dvěma lety opraven, se židovský hřbitov v Mladé Boleslavi stal „vyhledávanou turistickou atrakcí“. Nejvýznamnější osobností zde pohřbenou je Jakob Baševí, první nobilitovaný Žid v rakouské monarchii. •• Nedělní svět (2.4.) krátce referoval o relativně malém trestu, k němuž americký federální soud odsoudil „donedávna velkého lobbistu“ Jacka Abramoffa. Jeho právníci řekli, že klient bude „coby ortodoxní žid usilovat o to, aby byl ve věznicích, kde bude moci dodržovat košer dietu a příkázání víry“. •• MfD (4.4.) kratičce avizovala, že ve Vlašském dvoře bude v rámci „Roku židovské kultury“ představena kniha „Židé v Kutné Hoře“. •• Rov-

Kresby Antonín Sládek.

nost-Brněnský deník (8.4.) podal zprávu o průběhu svatořečení Jana Pavla II. – jedním ze zázraků, které by mohly podpořit tento akt, je podle papežova bývalého sekretáře „zázrak z r. 1998, když se bohatý

americký Žid vyléčil z mozkového nádoru poté, co od něj dostal požehnání“. •• České noviny (např. Respekt, 18.4.) se hodně věnovaly „mistroví paradoxu“ moderního filmu Allenu S. Königsbergovi, známějšímu jako Woody Allen. •• „Izraelská lobby filtruje informace o blízkovýchodním konfliktu tak, aby výsledný obraz Izraele odpovídal představě oběti, která se jen brání agresí arabských fanatiků,“ píše mj. autor stati o izraelské politice, již pod titulkem „Lobby, kterou se nevyplácí kritizovat“ otiskla příloha Lidových novin Orientace (15.4.). •• Neviditelný pes (11.4.) publikoval recenzi knihy „Arabsko-izraelské války“, jejímž autorem je náměstek ministra zahraničí komunistické éry I. Brož. „Nevím, jestli je Brož horší ve fázi, kdy pře-

krucuje fakta,“ píše mj. autor, „nebo při manickém, avšak neupřímném opěvování našich izraelských přátel.“ •• IDnes (11.4.) informuje o mladíkovi (24), který kvůli hrozící exekuci terorizoval místostarostu Prahy 1 P. Burgra tím, že mu psal na zeď jeho domu protižidovské nápisy. „Nevím o tom, že bych měl židovské předky,“ řekl novinám udiveně P. Burger. •• O reformách Josefa II., zasahujících významně i Židy, napsal podrobně Týdeník Sokolovska (12.4.). •• Na otázku: „Proč jste svého psa pojmenoval Šaron po izraelském premiérovi?“ odpověděl v rozhovoru MfD (15.4.) sokolovský soudní lékař R. Macháček: „Protože mám velmi příznivý vztah k Židům a jejich kultuře. A navíc jsem chtěl mít psa, který bude mít jméno vyjadřující inteligenci, buldočí sílu, odhodlání a sebevědomí.“ •• „Philip Roth (1933) je cosi jako Descartes a bludný Žid dohromady,“ píše se v úvodu portrétu známého amerického prozaika v Hospodářských novinách (7.4.). •• U příležitosti návštěvy Newyorčanky Nancy Petschekové, která přijela pátrat po stopách svého pradědečka, se MfD (30.3.) roze-psala o pozoruhodné historii rodu Petscheků. •• Pod titulkem „Pozvání do skanzenu“ referuje Kolínský deník (12.4.) o místních národopisných slavnostech, při kterých děti „koledováním znázorňují zradu Jidáša a jsou převlečeny za Židy“. •• Média připomněla, že Židé slavili Pesach. (tp)

IZRAEL: Mandát pro hranici

Volby potvrdily to, s čím Ariel Šaron vyrukoval již v roce 2003. Zatímco ale tehdy svou ideu definitivních hranic pro Izrael, jednostranného stažení z Gazy, výhledově i z většiny Západního břehu Jordánu a vzniku palestinského státu prosazoval na základě své osobní autority národní hrdiny a proti programu svého Likudu, nyní získala mandát voličů. Pro strany, které chtějí stažení ze Západního břehu, hlasovalo 58 % občanů, pro ty, které další stažení vysloveně odmítají, pak jen 18 %. To je hlavní vzkaz souboje z 28. března, o kterém se oba protagonisté – Ehud Olmert coby lídr bloku pro stažení a Benjamin Netanjahu coby lídr bloku proti – vyjádřili jako o referendu. Proto také, jak prohlásil vítězný Olmert, žádné referendum už nebude.

valců Israel Bejtenu (Izrael je náš domov). Do hry vstoupilo i největší překvapení voleb – strana důchodců Gil (Věk) se 7 mandáty.

ŠARON SE DÍVÁ

Obecné shrnutí voleb nabídl v deníku *Ha'arec* Joel Markus. I když se to čekalo, působí to nejenom jako překvapení, ale jako zemětřesení, píše Markus. Likud je ve stavu dezintegrace, ne-li na pokraji kolapsu. Sekulární strana Šinuj zmizela, jako by ji spolkla zem. Naproti tomu Strana práce, která v posledních letech působila jako zombie, se probudila k novému životu. A Kadima působí jako kontinent, který se náhle vynořil z hlubin oceánu, a zastíňuje celou politickou mapu. Z Markuse možná mluví až příliš neskrývané nadšení, ale přinejmenším jeden jeho argument ne-

měla za cíl jednat s Palestinci, Likud chtěl uchovat Velký Izrael, ale Kadima podle Glickové uspěla pouze s instrumentací, účelovostí. Od toho se také odvíjí izolace a demonizace tábora náboženských sionistů, tedy osadníků. „Osadníci představují ideologický sektor. Kadima, zbavená identity, tváře a cesty, je jejich protipól,“ cituje Glicková socioložku z Hebrejské univerzity Tamar Elorovou. Ta tvrdí, že náboženský sionisté proti ní nemohou nic dělat, a prý „desetinásobně preferují levicového lídra, idealistu Josiho Sarida než Kadimu, jíž schází jakákoli identita“. Základní strategií Kadimy je být obsahově vyprázdňenou stranou, shrnuje Glicková. Být stranou, která nehájí nic, znamená být stranou, která v očích voličů může hájit cokoliv, o čem se ten či onen volič domnívá, že hájí. Glicková to vše podává možná až příliš abstraktně, ale v Česku, v zemi, která zažila rozklad ODS a následně odumírání Unie svobody, jsou konkrétní paralely uchopitelné.

SLABÍ SE HLÁSÍ O SLOVO

Spíše z pohledu běžného občana interpretuje vyznění voleb Bradley Burston opět v *Ha'arecu*. Vychází z toho, že vítězství Hamasu a raketové útoky z Gazy odsunuly evakuaci Západního břehu z perspektivy letošního roku, takže voliči se mohli rozhlédnout i po jiných oblastech svého zájmu, než je bezpečnost a okupace teritorií. Ohromující síla strany důchodců, slibné pozice sefardského Šasu i labouristů, vzepětí ruských přistěhovalců, to vše dokládá touhu Izraelců ukončit přehlížení seniorů, sociálně slabých, nezaměstnaných, matek samoživitelek, velkých rodin, nemocných, postižených, umírajících. Důkazem je volební propad stran jako Šinuj, Chec a Likud, jejichž společným jmenovatelem je thatcherovské zaslepení myšlenkou, že lidem na dně eventuálně pomůže fungující velký byznys.

Ostřelování raketami z Gazy i trvající traumata loni evakuovaných osadníků vyvolaly podle Burstona ještě jeden posun. Mnozí Izraelci levicové a středové orientace začali vůbec poprvé považovat osadníky za lidi, jako jsou oni. Za lidi, kteří chtějí žít tam, kde žijí. Trvaj-li radikální Palestinci, neuznávající právo Izraele existovat, na tom, že izraelská města, jejichž okolí teď ostřelují, jsou v principu stejnými osadami, jakou byla do loňska Necarim v pásnu Gazy, tento pocit jen posilují.

Vcelku ale vzrůstá v izraelském mainstreamu společně sdílený konsenzus pro společnou budoucnost – suverénní, nezávislý židovský stát, spíše než věčné udržování bizarního právního statutu v teritoriích.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Před volbami, 2006. Foto Karel Cudlín.

Šaron kvůli prosazení své myšlenky rozdělil Likud, založil vlastní stranu Kadima (Vpřed), ale ve vrcholící kampani byl postižen mrtvicí a od 4. ledna leží v komatu. Kadima přesto zvítězila v Šaronově jméně, ale výsledek nevyzněl tak přesvědčivě, jak ještě počátkem roku naznačovaly průzkumy. Přispělo k tomu vítězství Hamasu v palestinských volbách i pokračující raketové útoky z pásma Gazy. Kadima získala jen 29 mandátů z celkových 120 a musí hledat silné partnery pro koalici. Zatím to vypadá tak, že jako hlavní společník do vlády poslouží labouristé a k nim se přidá posílená strana ruských přistěho-

lze popřít: „Ohlédneme-li se nazpět, můžeme říci, že tu ještě nebyl lídr, a to včetně Davida Ben Guriona či Menachema Begina, který by i po svém odchodu nadále tolik ovlivňoval svou stranu, jak to vidíme u osobně nepřítomného Ariela Šarona a jeho vlivu na celý politický systém.“

O dost střízlivěji se na Kadimu a její roli dívá Caroline Glicková v deníku *The Jerusalem Post*. Kadima coby reprezentant středu znamená velkou výzvu pro levici i pravici. Ty musely nejenom bránit to, v co věří, ale i bránit své právo, že v něco věří. Kadima, na rozdíl od levice i pravice, je strana bez ideového cíle. Strana práce

Kalendárium

Před 90 lety, 2. 5. 1916, zemřel ve Vídni **ARTHUR MAHLER**. Narodil se 1. 8. 1871 v Praze. Studoval strojírenství, byl podílníkem v továrně svého otce, ale rozhodl se pro archeologii a dějiny umění: přednášel (jako docent) klasickou archeologii na německé univerzitě v Praze, v římském archeologickém ústavu aj. Byl činný také jako sionistický politik: v letech 1907-11 zasedal v Říšské radě za Židovskou národní stranu, v té době byl ale nucen kvůli antisemitským útokům německých studentů ukončit v Praze učitelskou činnost. Psal odborné práce, beletrii a publicistiku.

Před 190 lety, 5. 5. 1816, se v Mladé Boleslavi narodil **ISIDOR HELLER**. Patřil ke skupině německých a židovských spisovatelů, kteří se v pražských a vídeňských časopisech (např. *Ost und West*) snažili o kulturní sblížení Němců a Slovanů; v tomto prostředí vznikla také idea českožidovské asimilace. Působil jako novinář v Lipsku, ve Vídni, Frankfurtu a Berlíně, byl tajemníkem rakouského ministra barona Brucka v Konstantinopoli (vydal pak *Memoiren des Baron Bruck aus der Zeit des Krimkrieges*, 1877). Byl majitelem listu *Österreichische Bürgerzeitung. Wochenschrift für alle Fragen und Interessen* (Rakouské občanské noviny. Týdeník pro všechny otázky a zájmy). Sepsal mj. sbírku pověstí pražského ghetta. Zemřel 28. 12. 1878 v Arcu (Tyrolsko).

Před 100 lety, 5. 5. 1906, se v Písku narodil špičkový barový houslista, skladatel a textař **OTTO SATTLER**, výjimečná osobnost neoficiální pražské kultury. Vystupoval mj. s pianistou Kurtem Mayerem, s nímž ho pak spojil stejný osud v době šoa (viz Rch 11/2000). Zemřel v Praze 12. 11. 1990.

Před 120 lety, 9. 5. 1886, se v Českých Budějovicích narodil **HANS MAUTNER**. Studoval medicínu na vídeňské univerzitě. Za 1. světové války se podílel na léčení válečných epidemií, poté působil jako pediatr ve Vídni. Roku 1939 emigroval do USA, kde byl mj. profesorem farmakologie a ředitelem kliniky. Z jeho odborných prací uvedme např. *Meningitis und Meningismus* (1926) nebo *Die Krankheiten der Lymphdrüsen* (Onemocnění lymfatických žláz, 1932). Zemřel 26. 6. 1963 v Bostonu.

Před 110 lety, 13. 5. 1896, se v Nové Bystřici narodil **JOSEPH PETER WEINMANN**. Vystudoval medicínu ve Vídni a specializoval se na fyziologii kostí a léčení čelisti. Roku 1938 emigroval do USA, kde se stal profesorem ústní patologie na Loyola University School v Chicagu. Publikoval odborné práce o zubním lékařství. Zemřel 12. 5. 1960 v Highland Park (Illinois, USA).

Před 50 lety, 13. 5. 1956, zemřel v Londýně **GUSTAV HERRNHEISER**. Narodil se v Praze 6. 8. 1890, studoval medicínu na zdejší německé univerzitě a v l. 1924-38 se tu stal profesorem rentgenologie. R. 1939 emigroval, byl vedoucím lékařem v nemocnici Hadasa v Tel

Avivu, v nemocnici krále Fuada a v židovské nemocnici v Alexandrii. Po r. 1948 působil v Jižní Africe, ve Rhodesii a Anglii. Byl členem různých lékařských společností (mj. viceprezidentem Sdružení rentgenologů ČSR), publikoval vědecké práce věnované rentgenologické diagnostice a terapii.

Před 220 lety, 17. 5. 1786, zemřel v Praze rabín **MOSES SERACH BEN MEIR EIDLITZ**. Narodil se kolem roku 1720. Byl žákem r. Jonathana Eibenschütze. Čtyřicet let řídil v Praze talmudickou školu, na níž učil a své žáky finančně podporoval. Kromě Talmudu se zabýval matematikou, je autorem rozsáhlého díla (zahrnuje aritmetiku, algebru, geometrii, astronomii a nauku o kalendářích), z něhož byl vydán jen první díl o aritmetice pod názvem *Melech Machašebet* (Praha 1775). Jeho syn vydal soubor jeho čtrnácti kázání s titulem *Or la-ješarim* (Světlo přímým, Praha 1766-9).

Před 140 lety, 19. 5. 1866, se v Praze narodila **BERTA FANTOVÁ**. Spolu se svou sestrou Idou podporovaly různé sociální instituce a zařízení, především však ve svém pražském domě U jednorozce vedly dnes už legendární salon, který se stal centrem pražského německého kulturního života. Obě sestry externě absolvovaly studium filosofie u Antona Martyho. K Fantům chodívali občas i autoři „pražského kruhu“, býval tu i A. Einstein za svého pobytu v Praze. Berta Fantová zemřela 28. 12. 1919 v Praze.

Před 130 lety, 20. 5. 1876, se v Praze narodil **JULIUS REACH**. Po studiu filosofie v Erlangenu a rabínského semináře ve Vratislavi působil jako rabín v Liberci, Roudnici a v Meiselově synagoze. Byl aktivním přívržencem sionistického hnutí. Zemřel v Praze 15. 9. 1924.

Před 120 lety, 26. 5. 1886, se v Praze narodil **ERICH STEINHARD**. Po studiu práv a teorie hudby a umění v Praze a v Berlíně pracoval jako knihovník pražské univerzity, později byl profesorem dějin hudby a estetiky na německé akademii hudby a výtvarného umění v Praze. Založil list *Der Auftakt. Musikblätter für die Tschechoslowakische Republik* (Předtaktí. Hudební listy pro ČSR). Podporoval soudobou hudbu; patřil k zakladatelům Mezinárodní společnosti pro novou hudbu v Londýně, ustavené v r. 1922. Od r. 1929 byl hudebním referentem *Prager Tagblattu*. Knižně publikoval např. *Junge Musik in der Tschechoslowakei* (Mladá hudba v Československu, 1925) a *Musikgeschichte von der Urzeit zur Gegenwart* (Dějiny hudby od pravěku k současnosti, 1936). R. 1941 byl deportován do koncentračního tábora v Lodži, kde o rok později zemřel.

Před 100 lety, 8. 5. 1906, se v Opavě narodila **ILSE ESTER HOFFEOVÁ** (rozená REICHOVÁ). Roku 1939 emigrovala do Palestiny, kde se jako spolupracovnice a sekretářka Maxe Broda podílela na vydávání díla Franze Kafky. Sama publikovala verše v německých a švýcarských novinách a časopisech, je autorkou sbírky *Gedichte aus Israel* (Básně z Izraele, 1967). Po Brodově smrti byla správkyní jeho pozůstatosti. lp, tp

ZPOLITIZOVANÝ FOTBAL

Kopaná neboli všeobecně fotbal je nejpoulnějším sportem na světě a fotbalová asociace FIFA vůbec největší organizací naší planety; počtem svých členů převyšuje i Organizaci spojených národů. Slavní fotbalisté se u svých obdivovatelů těší nemenší přízni než hvězdy popmusic a filmu. A organizace, která fotbalovému nadšení vládne, je mocná: Svým vlivem překračuje hranice, spojuje společnou vášni. Její vrcholné podniky vynášejí stamiliony v jakémkoliv měně. Pořádat takovou událost není jen věcí prestiže, ale i dobrého ekonomického a politického kalkulu. Jenže někdy je té politiky ve fotbale moc.

Fotbalová asociace FIFA tak minulý měsíc odsoudila izraelskou dělostřelbu na hlavní fotbalový stadion v Gaze. V tu dobu se na něm nekonal žádný zápas. Byl prázdný, na hrací ploše zůstal jeden kráter a FIFA o pár dní později oznámila, že uhradí náklady na opravu hřiště. To vše provázely výroky vysokého činitele organizace o maření míru, fotbalu jako univerzálním nástroji, který má překonávat rozpory, a nepolitičnosti organizace.

Na první pohled je vše jasné. „Co je to za lidi, kteří úmyslně poškodí místo, jež slouží něčemu tak užšlechtilému, jako je sport? Dobře, že se FIFA ozvala,“ řekne si obyčejný fanoušek a možná v jeho mysli uvízne i něco víc. Averze vůči tomu, kdo pro nic za nic boří stadiony, kdo svým zbešilým válečnictvím neušetří ani jeho milovaný fotbal, kdo zkrátka jedná ve své podstatě nepřátelsky.

Fanouškovi však zůstalo něco zamlčeno. Z médií ani od vrcholné fotbalové organizace se nedozví, že fotbalové hřiště v Gaze nesloužilo jen sportu, ale podle izraelského diplomata i odpalování raket na jeho zemi. Den předtím, než došlo k incidentu v Gaze, vybuchla jedna z takových raket na fotbalovém hřišti v kibucu Karmia. Na rozdíl od izraelské akce, která měla preventivní a demonstrativní charakter, se tato střelba bez zranění neobešla.

Fotbalová organizace FIFA nechala tuto záležitost bez povšimnutí – odsoudila jen izraelskou reakci na ni. Není to poprvé, kdy bohové na fotbalovém Olympu jednájí podobně selektivně. Mlčeli, když byli mučení iráčtí hráči, kteří se nekvalifikovali na mistrovství světa v roce 1998. Nevadilo jim, když Taliban užíval afghánská fotbalová hřiště jako popravíště. Neprotestovali, když se za vlády vojenské junty změnily argentinské stadiony ve vězení. A stejně tak přešli, když palestinský fotbalový turnaj nesl před třemi lety jméno atentátníka, který zabil v hotelu v Netanji 31 Izraelců slavicích svátek Pesach.

Za pár týdnů svátek v Německu mistrovství světa ve fotbale a obava ze sebevražedných útoků již dnes kalí radost z této velkolepé slavnosti. FIFA musí doufat, že k ničemu zlému nedojde. Již proto, že v takovém případě by – navzdory své zpolitizované nepolitičnosti – musela reagovat a jindy, než když jde o pokárání Izraele.

LEO PAVLÁT

(pro rozhlasovou stanici Česko a Roš chodeš)

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(velký sál, Maiselova 18, Praha 1)

- 2. 5. v 17.30: **Židovské šansony a písně** v podání V. Nerušilové a A. & N. Shonertových. Vstupné dobrovolné.
- 2. 5. ve 20.00: Oslava Dne nezávislosti Izraele v klubu Gešer. Pohoštění – izraelské jídlo a pití – připraví rodina Kalchheimových.
- 9. 5. v 18.30: Dětská opera **Brundibár**. Účinkují členové Dismanova rozhlasového dětského souboru.
- 11. 5. v 15.30: **Káva o čtvrté**. Setkání s Petrem Nárožným. Uvádí Honza Neubauer.
- 16. 5. Lagbaomerový oheň. Pořádá Česká unie židovské mládeže spolu s rabinátem (místo a čas budou upřesněny, sledujte www.kehilaprag.cz).
- 18. 5. v 17.30: **Podvečer s Yvonne Přenosilovou**. Rande s Lídou Rakušanovou aneb Jak jsme „štvali“ ke svobodě. Vstupné 10 Kč.
- 24. 5. v 15.30: **Káva o čtvrté** s Markem Ebenem. Uvádí Honza Neubauer.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE

(Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro)

- 2. 5. v 18.00: **Historie lotyšských Židů** – přednáška Rity Bogdanové z lotyšského Státního historického archivu spojená s prezentací její knihy *Lotyšsko. Synagogy a rabíni* (anglicky s tlumočením). Vstupné 10 Kč.
- 3. 5. v 18.00: **Židovská komunita v Lotyšsku** – vernisáž výstavy o historii židovských obcí Lotyšska doplněná dětskými malbami a kresbami tamějších synagog. Hudební vystoupení.
- 4. 5. v 18 hod.: **Hudba holocaustu** – přednáška s hudebními ukázkami hobojsky prof. S. Eishand z USA o hudbě v koncentračních táborech, ženském orchestru v Osvětimi a Marii Mandl (anglicky s tlumočením). Vstupné 10 Kč.
- 9. 5. v 18.00: **Zdeněk Kopáč a jeho filmy** – projekce dokumentárních snímků významného českého režiséra. Pořádá Společnost Franze Kafky. Vstup volný.
- 11. 5. v 18.00: **Plus minus** – prezentace antologie izraelských autorů v překladu studentů a absolventů oboru hebraistiky FF UK. Kniha vychází k narozeninám doc. PhDr. Jiřiny Šedinové, CSc., vedoucí oboru hebraistiky na FF UK. Zahájí PhDr. M. Pojar, večerem provází překladatel Mgr. J. Vacek z nakl. Argo. Antologii představí hebraistka Mgr. L. Bukovská, ukázky přečte herečka L. Termerová, o rozvoji hebraistiky na UK po roce 1989 pohovoří prof. PhDr. J. Oliverius, CSc. z FF UK. Účast přijal rovněž velvyslanec Státu Izrael A. Arazi. (Občerstvení)
- 15. 5. v 18.00: **Jewish soul** – večer s poezií Lawrence Jaffe z Los Angeles za přítomnosti autora. Vstupné 10 Kč.
- 16. 5. v 18.00: **Osvětim** – prezentace českého překladu knihy historiků R. J. van Pelta a D. Dworkové z USA. Knihu o historii Osvětimi od 13. do 20. století vydává nakladatelství Argo. Vstupné 10 Kč.
- 23. 5. v 18.00: **Sigmund Freud** – přednáška doc. PhDr. J. Kocourka, PhD., ředitele In-

KULTURNÍ POŘADY

Hanka Wertheimer, Terezín 1942–44. Z majetku ŽM v Praze.

stitutu aplikované psychoanalýzy, ke 150. výročí Freudova narození. Vstupné 10 Kč.

- 24. 5. v 18.00: **Neztratit víru v člověka. Protektorát očima židovských dětí** – beseda s těmi, jejichž osudy jsou obsahem nové putovní výstavy VKC. Besedy se zúčastní Růžena Blechová, Eva Erbenová, Helga Hošková, Alice Klímová, Chava Pressburger, Martin Glas a Pavel Werner. Večerem provází Mgr. M. Zahradníková z VKC ŽMP. Vstupné 10 Kč.
- 25. 5. v 18.00: **Nejmenší připomínka Tvého bytí...** – večer poezie básničky Bronislavy Volkové žijící v USA, který uvádí PhDr. VI. Novotný. Projekce autorčinných koláží a ukázek z multimediálních představení. Vstupné 10 Kč.
- 29. 5. v 18.00: **Návrat Mr. Bochera** – pražská klezmerová skupina **Trombenik** hraje písně ze svého CD. Vstupné 50 Kč.
- 31. 5. v 18.00: **Židovský humor** – diskusní pořad moderovaný P. Brodem. Účastníci diskuse: E. Světlík (autor Velké knihy židovských anekdot), P. Novotný (bavič a podnikatel) a I. Kraus (spisovatel). Vstupné 10 Kč.

VKC – KAROLINUM

• V Karolinu (Praha 1, Ovocný trh 3) je od 22. 5. do 18. 6. otevřena výstava **Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí a Pocta dětským obětem holocaustu**. Premiéra nové putovní výstavy, která představuje osudy šesti židovských dětí od roku 1938 do současnosti.

PŮLNOČNÍ KONCERT

• Bejt Praha vás zve na půlnoční koncert, jenž se uskuteční 8. května souběžně ve Španělské synagoze a kostele sv. Ducha. Koncert s názvem **Světlo porozumění** se koná na památku konce druhé světové války a dne osvobození Prahy v roce 1945. Začíná ve 23.00 dne 8. května a končí v prvních minutách následujícího dne.

Na koncertě zahrají a zazpívají: Iva Bittová, Marian Varga, Alexander Shonert, Peter Gyori, Dětský zpěvácký sbor ZŠ Loštice Větrník, chrámový sbor kostela sv. Ducha. Vstup volný.

Organizátoři akce: Bejt Praha, Židovské muzeum v Praze, kostel sv. Ducha.

ROK S ŽIDOVSKOU KULTUROU

Výběr z květnových akcí (úplný přehled naleznete na www.jewishmuseum.cz):

VÝSTAVY**Muzeum Boskovicka**

• 18. 5.–25. 6. **Zaváté stopy** – Židovští spisovatelé německého jazyka z Moravy.

Doprovodný program k výstavám V labyrintu Bruna Schulze

- 9. 5. od 17.30 promítání filmu *Sanatorium Na věčnosti* (1973), režie W. Jerzy Has (v polském znění). V Polském institutu (Malé nám. 1, Praha 1).
- 10. 5. od 20.00 se ve Španělské syn. uskuteční houslový koncert Vadima Brodského.

KONCERTY**Stará synagoga v Plzni**

- 21. 5. v 19.00: Zuzana Růžičková, J. Válek. **Kulturní centrum Zahrad** Malenická 1784, Praha 4
- 18. 5. v 19.00: Chesed ve-emet – židovské tradiční a lidové písně z celého světa.

DIVADLA

- Divadlo Komédie (Praha 1) hraje 24. 5. od 19.30 představení Činoherního studia v Ústí nad Labem podle románu L. Fukse *Pan Theodor Mundstock* v režii J. Achaba Haidlera.

PŘEDNÁŠKY & DISKUSE**Muzeum romské kultury v Brně**

- 10. 5. od 16.00 beseda s rabinem Karolem Sidonem.
- **Židovská obec Liberec**
- 8. 5. v 17.00: **Omer, Lag baomer, Jom Haacmaut, Jom hašoa** – Mgr. M. Novotná.
- 18. 5. v 17.00 **Zohar** – P. Vrátný.
- 29. 5. v 17.00 **Šavuot** – M. Novotná.

SPOLEČENSKÉ AKCE**Židovské muzeum / Svět knihy**

- Výstaviště Praha-Holešovice, 4.–7. 5.
- 7. 5. v 10.00: Projekty ŽMP v rámci Roku s židovskou kulturou – publikace *Pražské ghetto v obrazech*, putovní výstava *Neztratit víru v člověka*, úryvky z knihy I. Klímy *Chlapec, který se nestal číslem* v podání V. Chramostové, na něž jsou obzvlášť zváni bývalí terezínští vězni.

Izraelské velvyslanectví / Svět knihy

- Výstava *Děti celého světa malují Bibli*.
- **Nakladatelství Sefer / Svět knihy**
- Sefer se zúčastní veletrhu společně s ŽMP. Zájemci zde získají za výhodné ceny nejen novou knihu H. J. Taubera *Můj přítel Monty a ti druzí*, ale také další, starší tituly.

Památník Hartmanice

- Po třileté rekonstrukci bude 16. 5. v 10.00 otevřena horská synagoga v Hartmanicích na Šumavě. Synagogu slavnostně otevrou místopředseda Senátu ČR Petr Pithart a vrchní zemský rabin Karol Sidon. Zájemci budou moci pravděpodobně využít autobus, který bude na místo vypraven. Bližší informace na www.hartmanice.cz.

Regionální muzeum v Mikulově

- 21. 5. v 17.00: košť košer vín, cimbálová muzika Klaret.

DĚTI MAISLOVKY

• Ano, je to tak, opět už se blíží Děti Maislovky, setkání lidí, kteří na Židovskou obec v Praze začali docházet ještě jako děti v době poválečné nebo později už jako dospívající životalačná mládež.

Tentokrát se setkáme po páté neboli jubilejně a budeme všichni ještě drobet krásnější, někteří z nás dokonce o vnuče či dvě bohatší.

Fotografiemi se budeme moci pochlubit jako vždy ve 3. patře Židovské radnice v Maislovce, a to ve dnech od 25. do 28. května. *Věra Frieda Eisenberger*

WIZO

• Vážené členky a příznivkyně, naše další, květnová schůze se uskuteční dne 17. 5. od 15.00 v restauraci Šalom; výbor se koná dne 10. 5. v Jáchymově ulici. *ve*

DENNÍ CENTRUM CHARLESE JORDANA

• Každý den máme pravidelné aktivity. Zvláštní nabídka: 11. 5. od 10.30 – beseda s spisovatelem Markem Polevojem; 25. 5. od 10.30 – klavírní koncert, hraje David Kalhous.

PODĚKOVÁNÍ

• Děkujeme Jakobovi Peterovi, Danym Vaňkovi, jeho přítelkyni a naší Světaně za účast a pomoc při vytvoření svátečního rodinného prostředí při sederové večeři.

Vděční obyvatelé Penzionu Ch. Jordana v Janovského ulici

BEJT ELEND HLEDÁ UČITELE

• Soukromá odpolední židovská škola Bejt Elend v Praze hledá učitele/učitelku hebrejštiny. Výuka probíhá 1x týdně od 15–17 hod. Žáci jsou ve věku od 6–16 let. Školní rok zahájíme v říjnu 2006 po Vysokých svátcích. Nabídky zasílejte na adresu: Bejt Elend, Mánesova 8, 120 00, Praha 2. Tel: 603 168 427 nebo 777 611 211

VÝZVA

• Hledám pro svou přítelkyni, cizinku žijící v USA, přítele mezi 50–60 lety k dopisování. Zn.: angl., něm., franc. Odpovědi prosím do redakce Rch.

PROSBA O POMOC

• Jmenuji se ing. Václav Šrámek, bydlím v Ostrově nad Ohří. Pocházím z Jugoslávie, narodil jsem se v Záhřebu a žil jsem tam až do roku 1946. V letech 1939 až 1941 jsem pomáhal se svým otcem a starším bratrem uprchlíkům z Protektorátu Čechy a Morava, z Rakouska a také z Polska v útěku přes Jugoslávii, tj. přes Záhřeb směrem na Bělehrad, Cařihrad a dále na Blízký východ. Těmto lidem jsme poskytovali ubytování v Národním domě v Čubičově ul. č. 20, který vlastnila Česká beseda. Jména běženců neznám, nesměl jsem je znát, protože to bylo mimořádně nebezpečné. V roce 1941, když byla okupována Jugoslávie a Záhřeb, jsme doklady o převáděných osobách zakopali

**VÝZVY, ZPRÁVY
INZERCE**

u jedné z organizátorek, paní Vincevičové. Později, když jsme měli důvodné podezření, že jsme nejen sledováni, ale i zrazováni konfidem gestapa, otec dokumenty spálil. Hlavním organizátorem celé této akce byl prof. dr. Smetánka, který včas odešel na Blízký východ. Po válce se vrátil a přednášel v Hradci Králové na lékařské univerzitě. Před několika lety jsem se o tuto věc začal zajímat ve Vojenském historickém ústavu, ale přišla povodeň v Praze a VHÚ byl zatopen. V současnosti jsou dokumenty zamražené a nedostupné. Hledám tedy jakoukoli stopu, která by mě dovedla at k nějakému žijícímu pamětníkovi z řad uprchlíků nebo i k jejich potomkům. Styk s nimi by mne velice potěšil a sám bych do tohoto případu chtěl vnést více světla. Kontakt: ŽO Karlovy Vary, Bezručova 8, P.O.Box 160, 360 01 K. Vary, e-mail: jewishkv@volny.cz

INZERCE

• Pronajmí nebytové prostory: 5 kancelářů pod samostatným uzavřením u stanice metra Florenc. Tel: 607 739 028.

AU PAIR IZRAEL TEL AVIV

• Hledáme dívku/ženu ve věku 30 – 50 let se znalostí angličtiny nebo francouzštiny na pozici au pair do francouzské rodiny žijící v Izraeli. Délka pobytu 18 – 24 měsíců. Chlapeček 5 let, přes den je ve školce. Práce zahrnuje péči o chlapce + drobnou pomoc v domě. Rodina platí každé tři měsíce zpáteční letenku do Čech. Nástup duben/květen. Prosíme jen vážné zájemce. Ref. No. MB010206, kontakt: renata@kiddykare.net.

SBORNÍK MOJE SETKÁNÍ S ŽIDOVSTVÍM

Židovské muzeum vydá v květnu sborník s názvem *Moje setkání s židovstvím*. Sborník je uveden příspěvkem Jana Wericha z roku 1968, obsahuje dvanáct příspěvků představitelů českého vědeckého, kulturního, náboženského a politického života a záznam vystoupení Václava Havla ve Španělské synagoze v lednu 2006. V příloze jsou uvedeny některá vyjádření K. H. Borovského, T. G. Masaryka, Jana Masaryka a Václava Havla o židovské otázce a o Židech. 148stránkový sborník bude mj. v prodeji za sníženou cenu 95 Kč již na výstavě Židovského muzea v Praze *Neztratit víru v člověka. Protektorát očima židovských dětí* v Křížové chodbě Karolina (od 22. května do 18. června) 2006 a dále ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského

muzea v Praze. Bude ho možno rovněž objednat prostřednictvím webové stránky ŽMP (www.jewishmuseum.cz).

MAKABI 2006

V dnech 3. a 4. februára 2006 sme si pripomenuli a uctili 70. výročie od uskutočnenia II. svetových zimných hier Makabi v Banskej Bystrici v r.1936.

Viac než 180 ľudí – detí, mladých, i tých starších – sa zišlo v Banskej Bystrici, aby sa popasovali s bránkami aj sekundami na zasněžených svahoch Křížnej a v bielej stopě nad Tureckou. Desiaty ročník zimných hier Makabi priniesol niekoľko novinek: Celý program začal šabatovou modlitbou v budove rabinátu a hneď v piatok večer už prebehla súťaž v bowlingu. Ďalší deň sa už bojovalo v jednotlivých lyžiarskych disciplínach. Pretekári bojovali, „nepoznali brata“, hoci vo viacerých kategóriách boli zastúpené celé rodiny! A tak na trati pretekali aj stari rodičia, aj deti, aj vnúčatá... Večerné vyhlásenie výsledkov, spoločenské posedenie a hudba dokonale spojilo všetkých, či prišli z Prahy, Brna, Košíc, či z Londýna.

Jednou z ozdôb medzi hosťami však bola pani Gertrúda Voláková. Pred 70 rokmi vystupovala v Národnom dome ako 8ročná Bystričanka v slávnostnom programe otváracieho ceremoniálu II. svetových hier Makabi. Svojou prítomnosťou tak preklenula 70 rokov medzi oboma udalosťami a dala tohtoročným hráčom punc výnimočnosti. (Výsledky: www.znobb.host.sk)

Alica Fruhwaldová

KDYŽ VÍTĚZÍ SPORT

Zapálení sportovci znají jen dva konce svých utkání – buď vítězí oni, nebo vítězí dobrý sport. Nejinak tomu bylo i o předpřesahové neděli, kdy se v Praze utkalo pět volejbalových týmů na prvním mezinárodním volejbalovém turnaji pořádaném pražským Hakoachem. Jako důležitá slabina týmu mohu potvrdit, že tentokrát v Praze vyhrál dobrý sport.

Na čtyřicet hráčů přijalo pozvání organizátorů akce, Petra Wellemína a Harryho Farkase, aby se spolu utkali v deseti kláních. Na slavnostním zahájení jsme přivítali hlavní hosty turnaje, německé židovské volejbalisty z kolínského Makabi, jejichž dorozumivacím jazykem byla přirozeně ruština. Hlavní rozhodčí byl bývalý trenér ukrajinských volejbalistek a Renate Zöller připravila o akci reportáž pro německé vysílání Českého rozhlasu, takže o mezinárodnost bylo postaráno.

Pražský Hakoach postavil dvě mužstva, která pak svorně podlehla všem svým soupeřům, aby se nakonec poprala o čestnou bramborovou medaili, ke které se prosmečovali, problokovali a propinkali starší a zkušenější hráči týmu Hakoach A. Ambiciózní Kolíňané obsadili druhé místo, pochválili krásy Prahy a se zraněným řidičem odcestovali zpět na západ.

Šmil Divecký

ŽNO BRATISLAVA

V **máji** oslavují: pani Getrúda Bednárová – 90 rokov; pani Erika Fedorová – 82 rokov; pani Adriana Herczogová – 55 rokov; pani Veronika Javorová – 84 rokov; pani MUDr. Viera Kirilčuková – 74 rokov; pani Anna Knežová-Schönbrunnová – 83 rokov; pani Gertrúda Kozáková – 92 rokov; pani Augusta Lippová – 72 rokov; pani Magda Milanová – 88 rokov; pán Ing. Richard Pagáč – 75 rokov; pani Ing. Ružena Radová – 77 rokov; pani Ružena Reitmannová – 92 rokov; pán Tomáš Seidmann – 79 rokov; pán Harry Schlüssler – 77 rokov; pán Alexander Steiner – 79 rokov; pani MUDr. Maja Šteruská – 73 rokov; pani Eva Tenglerová – 87 rokov; pán Prof. Pavel Traubner – 65 rokov; pani Magdaléna Weisová – 91 rok a pani Mária Žáková – 70 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **květnu** oslaví své narozeniny: pani Ilša Brodavková, nar. 20.5. – 76 roků; pan Michael Felix, nar. 14.5. – 40 roků; pani Zuzana Neufeldová, nar. 4.5. – 39 roků; pan Oldřich Redlich, nar. 4.5. – 55 roků; pani Silvia Schullerová, nar. 6.5. – 56 roků a pan Pavel Winkler, nar. 23.5. – 60 roků. *Ad mea veesrim šana!*

Brno – seder 5766

Sederové večere se uskutečnily v ŽOB dne 12. a 13. dubna vždy za účasti takřka 50 členů. Velmi chutné košer jídlo připravily manželka pana rabína Batševa Koller, pani MUDr. Salzmannová a další. Zdařilými večery nás do pozdních nočních hodin provedl pan rabín Koller.

ŽNO KOŠICE

V **máji** blahoželáme a prajeme hlavne pevné zdravie týmto jubilantom: pani Edita Singlerová, nar. 3.5. – 93 rokov; pán Martin Bittermann, nar. 2.5. – 91 rokov; pani Etela Bazanová, nar. 18.5. – 90 rokov; pani Gabriela Urbanová, nar. 24.5. – 90 rokov; pani Edita Kleinová, nar. 23.5. – 89 rokov; pani Magdaléna Schwarzová, nar. 26.5. – 89 rokov; pani Rozália Bittermannová, nar. 1.5. – 86 rokov; pani Ružena Adamcová, nar. 14.5. – 84 rokov; pani PhMr. Zuzana Strelecká, nar. 25.5. – 84 rokov; pani Alžbeta Hausmannová, nar. 10.5. – 83 rokov; pani Klára Moškovičová, nar. 12.5. – 82 rokov; pani Paula Steinerová, nar. 25.5. – 82 rokov; pán Imrich Skalina, nar. 3.5. – 82 rokov; pán MUDr. Arnošt Mersten, nar. 20.5. – 81 rokov; pani Viera Fígušová, nar. 2.5. – 79 rokov; pán Ing. Artúr Neumann, nar. 12.5. – 73 rokov a pani Klára Marksteinová, nar. 27.5. – 72 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí: V Poprade zomrela pani Alžbeta Galková (86 r.). Smútiacim tlmočíme úprimnú sústrasť.

ŽO LIBEREC

Blahopřejeme pani Ludmile Špačkové, která se dne 24.5. dožívá 49 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí: Ve věku 95 let zemřel 8. dubna 2006 pan MUDr. Ladislav Löwy. Pohřeb se konal

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

12. dubna 2006 na židovském hřbitově v Liberci, se zesnulým se rozloučil vrchní pražský a zemský rabín Karol Sidon, který provedl i smuteční obřad.

ŽO OLOMOUC

V **květnu** oslavují narozeniny tito naši členové: pani Diana Deutschová, nar. 23.5. – 64 let; pan Ing. Lubomír Frommer, nar. 8.5. – 67 let a pan Vasil Sadocha, nar. 26.5. – 34 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **květnu** oslavují své narozeniny tito naši členové: pani Elizabeth Salomonovičová, nar. 1.5. – 55 let; pani Bc. Dita Eibenová, nar. 6.5. – 32 let; pani Luise Frischerová, nar. 9.5. – 80 let; pani Libuše Steinerová, nar. 9.5. – 81 let; pan Erich Markovič, nar. 11.5. – 22 let; pani Ivana Koštejnová, nar. 16.5. – 52 let; pani Ludmila Havránková, nar. 19.5. – 76 let; pani Jitka Losová, nar. 23.5. – 64 let; pan Adolf Langer, nar. 23.5. – 89 let; pani Milada Hlubíková, nar. 24.5. – 62 let; pani Alžběta Rotterová, nar. 25.5. – 82 let a pan MUDr. Leo Überall, nar. 30.5. – 45 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **květnu** oslaví své narozeniny naši členové: pan ing. Ivan Justic, nar. 20.5. – 76 let; pani Eva Štixová, nar. 13.5. – 65 let; pani Eva Weingartlová, nar. 16.5. – 60 let; pani Noemí Makovcová, nar. 5.5. – 77 let; pani Alena Růžičková, nar. 18.5. – 58 let; pan Ing. Richard Vogel, nar. 29.5. – 80 let; pani Jana Vašková, nar. 5.5. – 63 let a pani Eleonora Kočandrlová, nar. 14.5. – 76 let. Všem našim členům přejeme do dalších let pevné zdraví a dobrou pohodu. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

Životní jubileum v **květnu** oslaví: pani Marianna Becková, nar. 17.5. – 86 let; pani Elena Borková, nar. 23.5. – 85 let; pani Eliška Fabryová, nar. 6.5. – 90 let; pani Ella Fuchsová, nar. 2.5. – 93 let; pani Louise Hermanová-Freundová z Českých Budějovic, nar. 8.5. – 90 let; pan ing. Petr Herrmann, nar. 16.5. – 80 let; pani Eleonora Holešovská, nar. 11.5. – 83 let; pan Miroslav Horáček, nar. 20.5. – 84 let; pani Anežka Horská, nar. 16.5. – 83 let; pan Jiří Pavel Kafka, nar. 12.5. – 82 let;

paní Jitka Boučková, nar. 6.5. – 70 let; pan Prof. Ing. Felix Kolmer DrSc., nar. 3.5. – 84 let; pani Eva Krušinová, nar. 24.5. – 85 let; pan Arnošt Lederer, nar. 15.5. – 86 let; pan JUDr. Arnošt Lederer, nar. 14.5. – 82 let; pan Vilém Markovič, nar. 18.4. – 87 let; pani Helena Maršíková, nar. 10.5. – 80 let; pani Anna Meiselová, nar. 8.5. – 91 let; pan ing. Hanuš Orlický, nar. 10.5. – 80 let; pani Lydia Pásková z Pavlova u Mikulova, nar. 10.5. – 85 let; pan Zdeněk Procházka, nar. 29.5. – 80 let; pan ing. Erich Reich, nar. 29.5. – 82 let; pani Lenka Reinerová, nar. 17.5. – 90 let; pani Ludmila Rutarová, nar. 31.5. – 86 let; pan JUDr. Ctibor Rybář, nar. 25.5. – 86 let; pani Hana Spurná, nar. 17.5. – 85 let; pani Dora Svátková, nar. 5.5. – 80 let; pani Jana Wolfová, nar. 10.5. – 80 let a pani PhDr. Markéta Zádorová z Marshfieldu v USA, nar. 7.5. – 83 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí: Ve věku nedožitých 92 let zemřela 31. března členka ŽOP pani Eliška Krosnarová.

Ve věku nedožitých 80 let zemřel 27. března člen ŽOP pan Mgr. Ing. Jiří Peyrek.

Ve věku 84 let zemřel 31. března člen ŽOP doc. ing. Josef Holan, CSc. Na hřbitově v Izraelské ulici se rozloučil se zesnulým vrchní pražský a zemský rabín Karol Sidon, který provedl i smuteční obřad.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji panu rabínovi K. Sidonovi za důstojný průběh pohřbu mého drahého manžela Josefa Holana na Židovském hřbitově na Vinohradech dne 10. 4. Dále pani R. Sidonové a zaměstnancům sociálního oddělení ŽOP za péči, kterou mu věnovali po dobu jeho nemoci.

Zvláště děkuji panu L. Porjesovi za jeho pročitěný projev a rozloučení s mým manželem v obřadní síni. Jsem nesmírně vděčná pani Míše Švejkové a všem pracovníkům Ezra, kteří nezištně o něho pečovali po dobu jeho těžkého onemocnění i za propůjčení všech věcí a pomůcek, které potřeboval. Pí MUDr. Kolanové vděčím z celého srdce za její pomoc. Konečně děkuji všem, kteří se přišli rozloučit s mým manželem a doprovodili ho na jeho poslední cestě. *MUDr. L. Holanová*

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **máj** budú mať sviatok narodenín nasledovní členovia našej komunity: pani Júlia Weiszová, nar. 5.5. – 83 rokov; pán MUDr. Ladislav Ruffini, nar. 12.5. – 55 rokov; pani MVDr. Anna Tömösváryová, nar. 24.5. – 57 rokov a pán Egon Lenner, nar. 30.5. – 73 roky. Prajeme týmto našim členom pevné zdravie, veľa šťastia a radosti v živote. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **květnu** slaví jubilea: pani Kamila Beranová, nar. 30.5. – 29 let; pani Judita Augustová, nar. 25.5. – 58 let; pan Jiří Rotstein, nar. 7.5. – 59 let; pan Jiří Rubinstein, nar. 7.5. – 59 let; pani Kateřina Kafková, nar. 16.5. – 40 let; pani Bína Herskovičová, nar. 28.5. – 82 let a pani Elfrieda Navrátilová, nar. 2.5. – 74 let. *Ad mea veesrim šana!* Přeje celá teplická obec.

OSN: ODZBROJTE HIZBALLÁH

Organizace spojených národů vyzvala Libanon, aby odzbrojil jednotky Hizballáhu. Delegát Terje Roed-Larsen ve své zprávě potvrdil nutnost uskutečnit závěry rezoluce č. 1559, již Rada bezpečnosti OSN vydala v září 2004 a v níž žádá, aby se Sýrie stáhla z Libanonu a aby bejrútská vláda provedla odzbrojení Hizballáhu, militantní skupiny podporované Sýrií a Íránem, která opakovaně útočí na izraelskou hranici. Představitel skupiny rezoluci odmítl.

PERSONA NON GRATA

Představitel Centra Simona Wiesenthala vyzvali německého ministra zahraničí, aby v případě, že by iránský prezident Mahmúd Ahmadínežád (a velký fotbalový fanoušek) chtěl jet do Berlína na světový šampionát ve fotbale a vidět zápas iránského týmu, ho prohlásil za personu non grata a nepustil ho do země. „Poté, co popřel holocaust, po jeho výzvách, aby byl Izrael vymazán z mapy světa, po jeho podpoře terorismu a nukleárních hrozbách, by prezident Ahmadínežád neměl být v Berlíně vítán,“ stojí mj. v dopise.

ZLATÁ ÉRA KONČÍ

Odchodem Silvia Berlusconiho z premiérského křesla Itálie podle řady komentátorů končí zlatá éra izraelsko-italských vztahů. Zatímco Berlusconiho konzervativní vláda podporovala Izrael i Spojené státy, Prodiho levicově orientovaná vláda bude zřejmě k izraelské politice kritičtější. Berlusconiho ministři například velmi napomohli kampani, na základě které se Hamas ocitl na seznamu teroristických organizací EU, a premiér se odmítl setkat s Jásirem Arafátem.

ZEMŘEL HERMAN SPERTUS

Ve věku 105 let zemřel v dubnu v Chicagu obchodník, umělec a mecenáš Herman Spertus, spoluzakladatel (s bratrem Mauricem) Spertusova institutu židovských studií a Spertusova muzea v centru Chicaga. H. Spertus se narodil roku 1901 v carském Rusku, odkud rodina odešla po vlně pogromů a postupně se dostala až do Ameriky. Prvním velkým úspěchem bratří Spertusů byl nápad s masovou výrobou fotorámečků (jejich dnešní firma Intercraft jich vyrobí nejvíce na světě), později začali s výrobou přesných optických přístrojů. Oba bratři se zajímali o umění – Maurice o judaika, Herman o avantgardu, především o abstraktní expresionismus. Svými penězi štědře pomáhali židovským institucím, podpořili například první obrazovou galerii v jeruzalémském Izraelském muzeu.

ÚTOČNÍK ODSOUZEN

Moskevský soud odsoudil útočníka, který v lednu pobodal devět lidí ve Velké synagoze (viz Rch 2/2006), k třinácti letům vězení a psychiatrickému dohledu. Dvacetiletý Alexander Kopcev byl souzen za pokus o vraždu z rasových motivů; žalobu za šíření rasové nenávisti soud nakonec zamítl.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Andy Warhol, Albert Einstein, 1980.

HAMAS SHÁNÍ PENÍZE

Koncem března se v Chartúmu konal summit arabských vůdců. Jedním z hlavních bodů jednání byla finanční pomoc vládní palestinské straně Hamas, která se vzhledem k přerušení finančních zdrojů z USA a Evropy Palestíně ocitla v nouzi. Liga arabských států přislíbila v roce 2002 Palestincům pomoc ve výši 55 milionů dolarů měsíčně. Hamas ovšem žádá 170 milionů, většinou na platy vládních úředníků, plus fondy pro výstavbu škol a nemocnic. Tato je částka je více než třikrát vyšší, než je slíbená pomoc, která nebyla navíc často dodržována.

Finanční podporu Hamasu později přislíbil ještě Katar a Írán.

POLÁCI UŽ NECHTĚJÍ OSVĚTIM

Polsko zaslalo oficiální dopis představitelům UNESCO s žádostí, aby byl změněn název bývalého vyhlazovacího tábora Osvětim (který je zanesen na listině světového kulturního dědictví). Napříště by se místo mělo jmenovat „Bývalý nacistický německý koncentrační tábor Auschwitz-Birkenau“. Poláci totiž trpí pocitem, že Osvětim je neznámější lokalita v jejich zemi a že spousta lidí ji vnímá jako „polský“ koncentrační tábor. „Navrhovaná změna jména by neponechala žádné pochybnosti o tom, čím byl tábor Auschwitz-Birkenau,“ píše se v dopise.

DO IZRAELE POJEDE

Rocková hvězda Roger Waters, dřívější zpěvák a basista skupiny Pink Floyd (pro níž složil slavný hit *Another Brick in the Wall*), se odmítl podvolit výzvě palestinských umělců, aby zrušil plánovaný červený koncert v Tel Avivu. Waters prohlásil, že sice kritizuje izraelskou politiku, ale je si vědom toho, že „v Izraeli má spoustu příznivců“, a do země proto pojeď. „Je to stejné, jako bych odmítl hrát ve Velké Británii jen proto, že nesouhlasím se zahraniční politikou Tonyho Blaira,“ řekl Waters.

VÝSTAVA O EINSTEINOVÍ

V Bloomfieldově muzeu v Jeruzalémě je do října k vidění výstava uspořádaná na oslavu devadesátého výročí zveřejnění teorie relativity Albertem Einsteinem. Výstava ukazuje vývoj jeho vědecké práce, ale také Einsteinův vztah k Izraeli. Návrh Davida Ben Guriona, aby se stal prvním izraelským prezidentem, sice odmítl, ale na autentických dokumentech je zachycena jeho práce ve prospěch Hebrejské univerzity v Jeruzalémě a pro Židovskou agenturu. Hebrejské univerzitě také přenechal veškeré své archivní materiály.

PROTESTY

PROTI MESSERSCHMITTOVI

Ostré protesty německých Židů vyvolal návrh mnichovských úřadů připomenout pamětní deskou konstruktéry Willyho Messerschmitta a Clauda Dorniera jako průkopníky německého letectví. Podle vyjádření Ústřední rady Židů v Německu je skutečnost, že oba konstruktéři se angažovali pro nacistický režim, v očích historie diskvalifikuje. „Svými zbrojovkami Messerschmitt i Dornier plně podporovali nacistický režim a vykořisťovali v nich tisíce vězňů koncentračních táborů a nuceně nasazených dělníků,“ prohlásila místopředsdkyně Rady Ch. Knoblochová. Deska se jmény asi dvaceti nejvýznamnějších techniků bude umístěna ve stanici metra pod Mnichovskou technickou univerzitou a při konečném výběru jmen se bude dbát i na to, jak se dotyční za války angažovali.

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: sefer@volny.cz Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Rozšiřuje a objednávkou vyřizuje: Mediaservis s.r.o. Abocentrum, Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, e-mail: abocentrum@mediaservis.cz; tel.: 541 233 232; reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 2. května 2006. **Cena 15 Kč.**